

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2019

Martina Tomková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Sexuální výchova v rodině

Bakalářská práce

Autor: Martina Tomková
Studijní program: B7507 - Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová Ph.D.



Zadání bakalářské práce

Autor: Martina Tomková

Studium: P16K0376

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Sexuální výchova v rodině**

Název bakalářské práce Sex education in the family
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem této práce je ukázat, jak vypadá sexuální výchova v rodinách v současné době, zda vůbec v rodinách probíhá, popřípadě kde a jakým způsobem se nejčastěji praktikuje. Dále ukazuje jaká riziková chování se u jedinců mohou objevit, pokud je sexuální výchova v rodině zanedbána, zároveň tato práce ukazuje i to, jak by sexuální výchova měla vypadat. Praktická část právě zjišťuje formou dotazníků současnou podobu sexuální výchovy v České republice, tato část je dále doplněná jednotlivými rozhovory.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 06. 2019

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Leoně Stašové, Ph.D. za její ochotu, vstřícnost, množství cenných informací a metodické vedení práce. Dále svému bratrově za podporu po celou dobu mého studia.

Anotace

TOMKOVÁ, Martina. *Bakalářská práce*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 89 s. Bakalářská práce.

Cílem této práce je ukázat, jak vypadá sexuální výchova v rodinách v současné době, pokud vůbec v rodinách probíhá, popřípadě kde a jakým způsobem se nejčastěji praktikuje. Dále ukazuje, jaká riziková chování se u jedinců mohou objevit, pokud je sexuální výchova v rodině zanedbána. Zároveň tato práce ukazuje i to, jak by sexuální výchova měla vypadat. Praktická část zjišťuje formou dotazníků současnou podobu sexuální výchovy v České republice. Tato část je dále doplněná jednotlivými rozhovory.

Klíčová slova: sexuální výchova, rodina, děti, prevence, výchova v rodině

Annotation

TOMKOVÁ, Martina. *The sex education in family*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 89 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of this work is to show how sex education in families currently looks, if at all in families, or where and how it is most often practiced. Furthermore, it shows what risky behaviors can occur in individuals when sexual education is neglected in the family. At the same time, this work also shows how sex education should look like. The practical part investigates the current form of sex education in the Czech Republic in the form of questionnaires. This section is supplemented with individual interviews.

Keywords: sex education, family, children, prevention, family upbringing

Obsah

Úvod.....	9
1 Rodina a výchova	11
1.1 Pojem rodina a její zařazení	11
1.2 Funkce rodiny.....	13
1.3 Výchova dětí v současných rodinách	14
2 Sexuální výchova	17
2.1 Definování sexuální výchovy	17
2.2 Vývoj sexuální výchovy	19
2.3 Sexuální výchova v rodině jako nedílná součást výchovy dítěte v dnešní době	20
2.4 Témata, která by se měla probírat v sexuální výchově v rodině	24
2.4.1 Rozdílnost pohlaví, pohlavní styk a vznik života.....	25
2.4.2 Vlastní sexualita a masturbace u dětí	27
2.4.3 Zneužívání dítěte	29
2.4.4 Antikoncepce a sexuálně přenosné choroby.....	30
2.4.5 Hormonální změny u dospívajících.....	32
2.4.6 Výběr partnera a první pohlavní styk	33
2.4.7 Pornografie a rizika na internetu	35
2.5 Následky v případě zanedbání sexuální výchovy v rodině.....	36
3 Kombinované výzkumné šetření.....	39
3.1 Cíle, výzkumné otázky, a podoba kombinovaného výzkumného šetření.....	39
3.2 Podoba kvantitativního výzkumného šetření.....	39
3.3 Analýza výzkumného šetření	42
3.4 Vyhodnocení hypotéz.....	50
3.5 Konceptuální rámec kvalitativního výzkumného šetření	53
3.6 Charakteristika respondentů	55
3.7 Analýza rozhovoru (kategorie).....	56
3.8 Vyhodnocení kvalitativního výzkumného šetření	63
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	69

Úvod

Důvodem výběru tématu sexuální výchova v rodině je to, že se tomuto tématu v minulosti nevěnovalo tolik pozornosti, i když se jedná o důležitou součást výchovy v rodině. Zabývat se sexuální výchovou v rodině je důležité, protože naše sexualita nás doprovází celý život a je potřeba se tomuto tématu věnovat již od útlého věku dítěte. Toto je bohužel mnohdy opomíjeno z důvodu toho, že sexuální výchova probíhá i ve škole, což může vést k mylnému přesvědčení, že již v rodině probíhat nemusí.

Tato práce se tedy bude zaměřovat na výzkumný problém, kterým je: **působení sexuální výchovy v rodině**. Na základě tohoto výzkumného problému jsou pokládány dvě hlavní otázky. První otázka je: „Jakým způsobem by měla sexuální výchova vypadat?“. Na tuto otázku bude zodpovězeno zejména v teoretické části s přesahem do empirické části, protože zde budou rodiče odpovídat na to, jak by podle nich měla sexuální výchova vypadat. Druhá otázka se spíše zaměřuje na empirickou část a zní: „Jak probíhá sexuální výchova v rodině?“ **Cílem bakalářské práce** je tedy zjistit, jak by měla sexuální výchova v rodině vypadat dle odborné společnosti a dle rodičů, a jak sexuální výchova v rodině reálně vypadá.

Oproti ostatním bakalářským pracím na téma „sexuální výchova v rodině“ se to práce zaměřuje přímo na samotné rodiče. Je to proto, že oni **jsou hlavními iniciátory výchovy** a je důležité se v této souvislosti **nezaměřovat jen na samotnou mládež**, tedy subjekty výchovy, ale právě i na rodiče, jakožto činitele výchovy a ptát se na jejich názory týkající se sexuální výchovy.

Tím, že se bude práce zabývat výchovou v rodině, je nutné se na samém začátku zaměřovat i na samotný pojem **rodina a funkce rodiny**. Ostatní činitele sexuální výchovy budou vztahovány opět do kontextu rodiny a výchovy v rodině, zejména pokud bude z výzkumného šetření patrné, že sexuální výchova v rodině probíhá. Pokud by došlo k zjištění, že sexuální výchova v rodině zastoupená není, a to jak v teoretické, tak i empirické části, bude nutné se také zaměřit na to, kdo tedy rodiče v této části výchovy supluje. Toto je zmíněno zejména z důvodu toho, že sexuální výchova se objevuje i ve škole nebo ve vrstevnických skupinách. V poslední době byla zmiňována zejména v souvislosti právě se školou, kde se vedly diskuze, jakým způsobem by zde měla probíhat a zda je správně, že zde probíhá.

Další zkoumanou oblastí je to, zda reálná praxe odpovídá skutečnostem v rodinách. Především jestli to, co sděluje odborná literatura, se objevuje i v praxi, popřípadě v čem se odborná společnost a praxe liší.

Mezi témata týkající se sexuální výchovy, které budou zpracovány, patří např. to, kdy a jakým způsobem je vhodné začít se sexuální výchovou, pojem sexuální výchovy, vývoj sexuální výchovy, rozvoj sexuality, obsah sexuální výchovy, role rodičů v sexuální výchově nebo specifické oblasti v sexuální výchově, kterými jsou pornografie nebo zneužívání dítěte. Nebude zde vynechána ani oblast týkající zanedbání sexuální výchovy a rizikové chování.

Bude se vycházet zejména z tištěných publikací s doplněním formou internetových zdrojů. Informace týkající se sexuální výchovy v rodině budu čerpat i z knih, které se zaměřují na komplexní výchovu v rodině, kde je sexuální výchova brána jako dílčí část výchovy nebo v kontextu s výchovou ke zdraví a zdravému způsobu života.

Literatura, ze které bude čerpáno, je zaměřená na různé pohledy sexuální výchovy, a to jak ze strany medicíny (anatomie), náboženství, psychologie nebo sociologie. Bakalářská práce se bude zaměřovat jak na odbornou literaturu, která se zabývá tímto tématem obecně, tak i literaturu, která je určená rodičům nebo samotným dětem, protože je důležité vidět a vědět, z jakých informací se mohou rodiče dále vzdělávat a přistupovat tak k samotné sexuální výchově dětí.

Empirická část bude zpracována formou kombinovaného (smíšeného) výzkumu, tak jak bylo nastíněno již výše. Kvantitativní výzkumné šetření bude realizováno formou dotazníků, které budou vyplňovat rodiče. Kvalitativní část bude probíhat formou rozhovorů s rodiči. Empirická část se bude obecně zaměřovat na názory rodičů, na to jak v rodině reálně přistupují k sexuální výchově a co může sexuální výchovu v rodině ovlivňovat (náboženství, rozvod, prostředí výchovy).

Tato práce by měla upozornit na důležitost i aktuálnost tématu a měla by přinést nové myšlenky, které mohou vést k hlubším výzkumům a práci na zlepšení této výchovy, která byla doposud opomíjena.

1 Rodina a výchova

1.1 Pojem rodina a její zařazení

Na začátku je nutné si definovat samotný pojem rodina, co to vlastně rodina je a jak ji zařazujeme. Rodina je zastoupená v každé známé kultuře, pouze se liší její chápání a fungování. (Kořa in Jedlička et al., 2015, s. 35). Je velice komplikované definovat, co to vlastně rodina je, a to vzhledem k tomu, že její chápání se může lišit, a to jak z hlediska kulturních odlišností, tak i na základě chápání jednotlivých disciplín. K tomuto názoru se přiklání i Šulová, která uvádí, že jednoznačné vymezení pojmu rodiny je nemožné, protože je to dáno hned několika původy, do kterých můžeme zařadit různé definice rodiny dle vědeckých disciplín (psychologie, sociologie atd.), dále z hlediska oblastí daných věd, systémových přístupů a dalšími aspekty (Šulová et al., 2011, s. 176).

V úplně obecné rovině můžeme říci, že se jedná o „malou sociální skupinu“ (Šulová et al., 2011, s. 178). Dle Šulové je nejširší sociální prostředí, do kterého můžeme rodinu zasadit „makrosystém“. Faktory „makrosystému“ dělíme ještě do **několika menších skupin**: a) dle faktorů sociální adresy (to, kde rodina žije, v jakém geografické prostředí), b) faktory týkající se partnerských vztahů nebo životního prostředí, c) faktory týkající se míry zprostředkovanosti kontextuálních vlivů (přímé a nepřímé vlivy rodiny a za d) faktory týkající se toho, jaké zájmy a přátele mají členové rodiny (Šulová et al., 2011, s. 176).

Další z pojmů, kterým se v definici rodiny zabývá Šulová, je pojem „mezosystém“, pod kterým rozumíme působení sociálních skupin, které se týkají rodiny a samotných členů rodiny. Rozděluje je na dvě části: „exosystém“, kdy se jedná o okolní vlivy ze strany sociálního zařazení jednotlivých členů rodiny (např. vliv školy) a dále „mikrosystém“, což jsou situace vznikající přímo zevnitř samotné rodiny (Šulová et al., 2011, s. 178). Mezi další výklady pojmu rodina můžeme řadit to, že je rodina: „tradičním společenstvím osob, které lze najít v nějaké podobě v každé známé kultuře“ (Kořa in Jedlička et al., 2015, s. 35).

Kořa tento svůj výrok vysvětluje tak, že je rodina zprostředkující skupinou mezi jedincem a společností, což bylo dle něho důvodem k tomu, proč byla Cooleymem pojmenována jako „**primární společenskou skupinou**“ (Kořa, in Jedlička et al., 2015, s. 35).

Jak dále Kořa uvádí, že: „*primární funkce rodiny spočívá v tom, že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte*“ (Kořa in Jedlička et al., 2015, s. 35). Dalším jeho výkladem týkající se samotné rodiny patří to, že by rodina měla uspokojovat biologické potřeby dítěte, vytváří

podmínky pro zrání a růst dítěte, dále také připravuje děti na převzetí (přijetí) rolí nebo také vzorů jednání (Kot'a in Jedlička et al., 2015, s. 34).

Dalším výkladem pojmu rodina je to, že: „*Rodina je bezesporu jedním z nejdůležitějších prostředí, v němž dochází k socializaci dítěte a přenosu základních hodnot a norem společnosti a rodiče tvoří důležitou roli v naplňování žádoucího chování a norem*” (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015, s. 74).

Z hlediska rodiny se setkáváme s pojmem „zdravá funkční rodina“, do kterých se řadí faktory: rodinné harmonie, funkčnosti a stability, zdravá rodina by zároveň měla umožňovat samostatnost, pocit emoční blízkosti, sounáležitost, vzájemnost, osobní zodpovědnosti a další (Dunovský in Šulová et al., 2011, s. 227).

Součástí vymezení pojmu rodina je i to, jak můžeme chápat rodinu dle toho, zda zde funguje vše tak, jak má, popřípadě nefunguje a dochází k „poškození“ dítěte. Toto je dáno i tím, že rodina klade základ lidské osobnosti (osobnosti dítěte) a tím, že člověk přebírá znalosti a zkušenosti z rodiny a přenáší je do dalších sociálních skupin (např. vrstevnické skupiny) (Tamášová, 2007, s. 51).

Z hlediska výchovy a fungování rodiny se můžeme setkávat s pojmy jako je „**funkční rodina**“, která je bez vnějších projevů nějakých problémů a rodina je považována za funkční. Dále je to „**problémová rodina**“, kde dochází k nějakým poruchám v části nebo ve všech funkcích, avšak nezpůsobuje vážnější ohrožení rodinného systému a je schopna si tyto problémy vyřešit sama. Následuje „**dysfunkční rodina**“, kterou můžeme chápat jako rodinu, kde jsou závažné problémy opět v části nebo ve všech funkcích a zároveň je zde ohrožen vývoj samotného jedince. Poslední je „**afunkční rodina**“, kde jsou problémy natolik závažné, že rodina přestává plnit svoji roli a dochází k výraznému ubližování dítěti (Dunovský in Šulová et al., 2011, s. 227).

Je důležité zmínit, že jsou situace, které mění standardní uspořádání rodiny. Mezi takové situace můžeme řadit rozvod rodičů nebo úmrtí v rodině. Tyto situace vedou k tomu, že dojde k narušení celé rodiny. To jakým způsobem tyto situace narušují samotné dítě, není dle Kot'i detailně prozkoumáno, vedou se však různé debaty a hypotézy (Kot'a in Jedlička et al., 2015, s. 38). To že tyto situace mají vliv na celou rodinu, je dáno i tím, že např. v případě úmrtí dochází k změně pojmenování jednotlivých rolí. Z matky (manželky) se stává vdova, z dětí se stávají sirotci.

1.2 Funkce rodiny

Mezi základní funkce rodiny můžeme řadit **biologickou, či reprodukční funkci**, u které se v současné době můžeme setkat s pojmem „*asistovaná*“ (Šulová et al., 2011, s. 179).

Pojem **asistovaná reprodukční funkce** můžeme chápat na základě toho, že současná doba umožňuje rodičům mít potomka i nestandardní cestou, tedy ne klasickým početím na základě pohlavního styku rodičů. Dnešní společnost umožňuje několik alternativ z hlediska partnerských vztahů nebo rodinného soužití rodičů, a to i v kontextu „*reprodukčního*“ jako takového (Šulová et al., 2011, s. 179). Pod tímto vysvětlením Šulová rozumí soužití partnerů homosexuální orientace, kteří pečují o dítě, které bylo počato v předchozím partnerském vztahu (např. heterosexuálním), dále soužití rodiny, která je bez dětí, pěstounské a adoptivní rodiny a další (Šulová et al., 2011, s. 179). Mezi další funkce rodiny můžeme řadit **materiální, či ekonomickou funkci**, dále také **výchovnou a socializační funkci a emocionální funkci** (Šulová et al., 2011, s. 179).

Z hlediska tématu sexuální výchovy je nutné se zaměřovat zejména na funkci výchovnou, či socializační funkci, protože úzce právě s tématem sexuální výchovy souvisí.

V kontextu s touto funkcí říká Šulová, že rodina již od útlého věku dítěte předává sociální hodnoty a normy, způsoby komunikace a pravidla jako taková, což napomáhá k vytvoření (formování) vlastní identity jedince tak, aby si jedinec dokázal vytvořit obraz vlastního já a postojů k sobě samému (Šulová et al., 2011, s. 180).

U této funkce je zmiňována i důležitost samotné komunikace, do které můžeme řadit jak verbální, tak i tu neverbální. Díky komunikaci dochází k vzájemnému dorozumívání členů rodiny, což v kontextu k této funkci vede i k předávání tradic a obyčejů v rodině (Šulová et al., 2011, s. 180).

Mezi další zástupce, kteří zmiňují funkce rodiny, patří doc. PhDr. Jaroslav Kořa (2015), který řadí k funkcím rodiny funkci „*primární*“, protože od narození ovlivňuje vývoj jedince a vytváří citové vazby, dále „*zprostředkující*“, která připravuje jedince na jeho budoucí společenský život a „*socializační funkce*“, které jsou rozsáhlé a v kostce je můžeme vysvětlit tak, že rodiče připravují jedince na převzetí sociální role (Kořa in Jedlička et al., 2015, s. 35). K této funkci je nutné zmínit, že je rodina klíčovou institucí v socializaci dítěte (Lašek et al., 2014, s. 36). V socializaci dítěte je několik zásadních faktorů, který ji ovlivňuje.

Můžeme zmínit, že mezi některé patří i to, jakým způsobem byl právě rodič vychováván, protože i toto se propisuje do procesu socializace dítěte (Lašek et al., 2014, s. 11).

1.3 Výchova dětí v současných rodinách

Z hlediska samotné výchovy v rodině můžeme na začátku zmínit to, že: „*výchova začíná především u dobře vychovaných rodičů, kteří dosáhli základního stupně zralosti*” (Pšenička, 1995, s. 36).

Tento úryvek je zde uveden proto, že se opírá o podstatu výchovy a i samotné zanedbávání, protože výchova jako taková je právě ovlivňována těmi, kdo ji praktikují, tedy samotnými činiteli. Přítomnost činitelů, tedy rodičů, je velmi důležitá i z hlediska vývoje osobnosti, nejenom z hlediska výchovy, ale vývoje osobnosti, kdy např. absence matky v 6 až 10 měsících života může vést až k nevratným poškozením (Fürst, 1997, s. 135).

Samotní činitelé jsou v tomto případě pak mnohdy ovlivňováni způsobem výchovy tak, jakou výchovu měli oni samotní. Z hlediska výchovy se totiž mnohdy stává, že děti nechtějí opakovat chyby svých rodičů, chtějí být lepšími, přesto praktikují tzv. „*naučenou výchovu*“, tedy napodobují chování svých rodičů a to mnohdy bez toho, že by si to sami uvědomovali, což popisoval i Malý (2004) ve sborníku příspěvků „*Rodinná a sexuální výchova: dnešní reflexe a citlivá místa*“ (Malý in Svatoš, 2004, s. 112).

Tento jev nemusí být nijak zneklidňující, pokud mluvíme o „*funkční rodině*“. Problematické je to ve chvíli, kdy se opakují patologické jevy. Jedná se např. o syndrom CAN, s čímž se bohužel v praxi setkáváme, protože dítě, které není zvyklé na dobré zacházení, se mnohdy pak chová stejným způsobem ke svým dětem, protože nezná jiný způsob výchovy.

Už z výše uvedeného je faktem to, že je výchova v rodině důležitá. Toto tvrzení potvrzuje i to, co říká Žumárová, a to, že: „*rodina je základní sociální buňkou společnosti*“ (Žumárová in Svatoš, 2004, s. 81).

Na úvod jsme si sdělili, kdo je považován za činitele výchovy u dětí a že v současné době hovoříme nejenom o rodičích, ale i dalších činitelích, kteří výchovu dítěte ovlivňují. To sděluje i Šulová, která říká, že to, co dříve zajišťovala rodina, nyní zajišťuje celá společnost (Šulová et al., 2011, s. 175). Celý tento jev je dán tím, že **se zrychluje tempo a mění se hodnoty a celkový způsob života** (Šulová et al., 2011, s. 175).

Ke změnám můžeme řídit to, že již není výjimkou, když si žena (matka) buduje kariéru nebo oba rodiče mají hodně aktivit i mimo rodinu, tudíž není tolik času na děti, jako tomu bylo dříve.

V tomto kontextu se můžeme setkat s pojmem „*dvoukariérová rodina*“, což znamená to, že dítě je zplozené rodiči, ale o samotnou výchovu se pak mnohdy starají jiní lidé (Šulová et al., 2011, s. 174).

I v současné době by neměli rodiče výchovu opomíjet a měli by se o své děti zajímat i z hlediska trávení jejich volného času. Dle Žumárové je jeden ze znaků zanedbávání výchovné funkce to, pokud se rodič nezajímá o to, jakým způsobem tráví volný čas jeho dítě, jak píše v úvodu sborníku příspěvků „*Rodinná a sexuální výchova: dnešní reflexe a citlivá místa*“ (Žumárová in Svatoš, 2004, s. 81). Rodiče by měli jakožto hlavní výchovní činitelé děti motivovat a na děti dohlížet (Moravcová et al., 2015, s. 74). Pokud rodiče vedou své děti k tomu, aby trávili volný čas smysluplně a měli své koníčky, dochází i k prevenci rizikového chování.

Mezi přínosné aktivity, které by měly být zařazeny do trávení volného času adolescenta, můžeme řídit i umělecké zájmy. Umělecké aktivity přispívají mimo jiné k rozvoji kognitivních procesů a mají výchovné účinky (Lašek et al., 2014, s. 40).

Dále je také nutné zajistit rodinné prostředí, kde výchova dítěte probíhá. Toto je důležité zmínit, protože i rodinné prostředí může vést k počátku delikventního chování u dítěte (Moravcová et al., 2015, s. 76).

V současné době se můžeme také setkat s trendem, který se nazývá „*sendvičová generace*“, kdy výchovu v rodině ovlivňuje fakt, že se rodiče musí starat nejen o své děti, ale také i starší generaci, své rodiče, a k tomu musí chodit do práce (Burke, Calvano, 2017). Toto má značný vliv na vytíženost rodičů a souvisí s tím, co je zmíněno výše, vede to k tomu, že rodiče nemusí mít tolik volného času na své děti, což může vést k „*dvoukariérové rodině*“.

V kontextu současné výchovy v rodinách je nutné zmínit i výchovné postupy, metody trestu a odměn, které mohou dnešní rodiče využívat.

U trestů a výchovných metod je velký vliv současných trendů. Jako příklad mohu uvést, že se současní rodiče uchylují k tomu, že pokud chtějí dítě potrestat, využívají k tomu zákazy užívání moderních zařízení, jako jsou chytré telefony, počítače nebo televize. Trest

můžeme srovnat s pojmem sankce, tedy postih v případě, že nejsou dodržovány normy (Koťa in Jedlička et al., 2015, s. 71). Přesněji hovoříme o **negativní sankci**. Máme i **pozitivní sankce**, které naopak formou odměn a pochval vedou k respektování pravidel (norem) (Koťa in Jedlička et al., 2015, s. 71). S pozitivními sankcemi se setkáváme v praxi tak, že se rodiče naopak snaží děti motivovat koupí nějakého spotřebního zboží, o které má dítě zájem.

Metody trestů a metod se promítají do výchovných stylů, pro které je hned několik definic. Odráží se o aktuální trendy a životní styl rodiny. V současné době je velmi zmiňovaný pojem „volné výchovy“, který právě užívání trestů téměř vylučuje. Z hlediska dalších stylů a přístupů k výchově můžeme zmínit styly dle Durkina, který je definoval takto: autoritářský (despotický), autoritativní (akceptující autonomii dítěte) a liberální (řídící dítě na dálku) (Durkin, 1995, s. 118-119 in Lašek et al., 2014, s. 13).

Mezi další představitele, kteří se zabývali styly nebo východisky ve výchově dítěte, můžeme zmínit i Kendlera (1996). Kendler se opíral o tři faktory, které označoval jako vřelost, protektivitu a autoritářství (Kendler 1996 in Lašek et al., 2014 s. 14).

„*Celková výchova*“ je zmíněna takto v úvodu proto, že se jedná o základní kámen pro samotnou sexuální výchovu v rodině (Pšenička, 1995, s. 36).

Pšenička přímo říká, že: „*vzhledem k tomuto nerozlučnému spojení a vzájemnému prolínání je přímo nezbytné, abych nejdříve popsal, jaké jsou základní předpoklady k výchově v rodině a jakým způsobem je mohou rodiče naplňovat, aby se vybudoval pevný, láskyplný vztah rodičů a dětí*“ (Pšenička, 1995, s. 37).

Je tedy patrné, že pokud se chceme zaměřovat na sexuální výchovu v rodině, je nutné se zaměřovat i samotný pojem rodina a výchovu v rodině. Toto je z důvodu toho, že je mnohdy sexuální výchova přímou součástí výchovy v rodině jako takové. Souvisí to s tím, že by rodiče měli formou sexuální výchovy předávat i své hodnoty a postoje.

2 Sexuální výchova

2.1 Definování sexuální výchovy

Je několik definic, jak přesně chápat sexuální výchovu. Za několik desítek let se tato definice měnila vzhledem k dané době.

Pro současnou dobu můžeme uvést definici sexuální výchovy od Lenky Šulové, které nastiňuje význam sexuální výchovy takto: *„Sexuální výchovu lze vnímat jako prevenci rozsáhlé sociální patologie, která se projevuje výrazněji než v jiných věkových obdobích v době dospívání, kdy zároveň dochází k intenzivnímu hledání modu vivendi v oblasti sexuality”* (Šulová et al., 2011, s. 386).

Šulová se k tomu dále zmiňuje tak, že: *„Můžeme se domnívat, že když společnost dospívající na tuto oblast lépe připraví, projevy sociální patologie (např. abúzus drog, různé projevy siláctví, vandalství či agresivity, promiskuitního chování, sebepoškozující formy chování) tohoto období mohou být méně výrazné a společnost méně zatěžovat”* (Šulová et al., 2011, s. 386).

Dle této definice můžeme tedy chápat sexuální výchovu jako prevenci proti patologickému chování, které souvisí s naší sexualitou a hledání vhodného protějšku. Hovoříme o součásti *„primární prevence“*.

Mezi další definice sexuální výchovy, které odráží současnou dobu, patří definice dle Miluše Raškové (2007), která sexuální výchovu rozvádí ve více myšlenkách z hlediska jejího obsahu a komplexnosti, která je zásadní. Pod samotným pojmem „sexuální výchova” rozumí to, že se jedná o: *„dlouhodobé, záměrné, cílevědomé a systematické působení na dítě, které ovlivňuje formování jeho osobnosti v otázkách rodiny a lidské sexuality”* (Rašková, 2007, s. 11).

Dle Tomášové se jedná o výchovu, která směřuje k šťastnému životu plného lásky, citu a přecházení nákazy viru HIV/AIDS a dalších pohlavních chorob (Tomášová, 2007, s. 74).

Je důležité říci, že s pojmem sexuální výchova úzce souvisí i pojmy, jako je sexualita nebo pohlavní pud. Konkrétně můžeme říci, že: *„sexuální výchova je determinována pohlavním pudem, vycházejícím z determinace reprodukčních vlastností živé hmoty”* (Janiš, 2007, s. 8).

Můžeme tedy říci, že pohlavní pud je to, co nás vede k provozování pohlavního styku, reprodukce. Vyjma konativní složky, v jeho souvislosti hovoříme i se složkou emocionální (Janiš, 2007, s. 8).

Mezi další představitele, kteří se zabývají sexuální výchovou v současné době, je doc. PhDr. Vladimír Täubner, CSc., který uvádí sexuální výchovu jako „*předmět sexuální pedagogiky*“, která je teoretickou vědeckou pedagogickou disciplínou (Täubner in Štěřbová et al., 2012, s. 121). Dle Täubnera by se mělo sexuální výchovou kultivovat především sexuální chování jedince a samotné sexuální chování chápe v souvislosti se sexualitou, kam řadí mimo jiné masturbaci (onanii), pohlavní styk, sexuální zneužívání a další (Täubner, in Štěřbová et al., 2012, s. 121). Tyto pojmy budu dále rozvíjet v samotném obsahu sexuální výchovy v rodině.

V kontextu se sexuální výchovou se můžeme v současné době setkat i dalšími pojmenováními jako je např. „*spirituálně erotická výchova*“. Pod tímto názvem můžeme najít stejné směřování, jako pod pojmenováním „*sexuální výchovy*“, tedy provázení dítěte k pochopení milostných vztahů, včetně fyzické podoby těchto vztahů (Řičan, Janošova, 2016, s. 83).

Täubner se hodně vyjadřuje k sexuální výchově ve spojitosti zejména se školní praxí, kde shledává sexuální výchovu v rovinách kognitivní a informativní, a naopak sexuální výchovu v rodině jako **postojovou** a **emocionální** (Täubner in Štěřbová et al., 2012, s. 121). Täubner chápe sexuální výchovu takto: „*Sexuální výchova je formativní, plánovanou a dlouhodobou cílevědomou činností, kterou aplikuje (učitel, rodič, vychovatel atd.) na svého žáka (dítě, chovance atd.)*“ (Täubner in Štěřbová, 2012, s. 121).

Ve spojitosti se sexuální výchovou ve škole se můžeme se potkat i s dalším pojmem, a to „*institucionální*“, který můžeme překládat jako způsob výchovy realizovaný prostřednictvím školy nebo dalších organizací, spolků a institucí (Šilerová in Štěřbová et al., 2012, s. 140). Sexuální výchova ve škole není předmětem mé bakalářské práce, proto ji nebudu v širším kontextu více rozbírat, a to z důvodu toho, že v jejím obsahu se řeší jiná podoba výchovy. Jedná se o tzv. „*institucionální podobu výchovy*“, jak jsem zmiňovala výše, která je velmi rozsáhlá, a není možné jí ve svém výkladu zkracovat tak, aby byla dodržena objektivnost a obsáhlost tématu. Dalším rozdílem je to, že oproti rodině se zde v praxi tolik neseťkáváme s rovinou „*emocionální a citovou*“, která je více spontánní a méně organizovaná, a je typická pro sexuální výchovu v rodině (Šilerová in Štěřbová et al., 2012, s. 141).

2.2 Vývoj sexuální výchovy

Se sexualitou se můžeme setkat v určitém kontextu už od pravěku, kdy naši předci vyobrazovali motivy sexuality a plodnosti formou sošek a nástěnných maleb. Velkou roli dříve hrálo vyobrazování plodnosti (ženy) matky (Chadima, 2009, s. 16). Během let se tato oblast velice rozvinula a začalo se řešit to, jak připravovat mládež na otázky týkající se sexu, vzniku života apod., v dnešní době známé též jako „sexuální výchova“. Dle Uzla probíhala sexuální výchova již od dob J. A. Komenského, a to většinou na základě osobních zkušeností, tedy bez osnov a nějakých postupů (Uzel, 2006).

Sexuální výchova si prošla několikaletým vývojem, který souvisí s přejmenováním sexuální výchovy. Jak uvádí Janiš, vývoj samotného názvu souvisí s jejím obsahem (Janiš, 2007). Na samém začátku se používal název „*pohlavní výchova*“, který se posléze změnil na pojmenování, které je nejčastěji uváděno dnes, tedy „*sexuální výchovu*“. Dále se setkáváme s „*výchovou k partnerství, manželství a rodičovství*“ až po „*rodinnou výchovu ke zdravému způsobu života*“ (Janiš, 1998 s. 14-19, cit podle Janiše, 2007, s. 28).

Mezi autory z doby **19. až 20. století**, kteří se zabývali sexuální výchovou v rodině i ve škole, patří F. Neděla, který přeložil knihu od J. Jaise „*Věc nejdůležitější pro rodiče, školní učitele a dohlídače mládeže i také zvláště pro duchovní pastýře*“ (Janiš, 2007, s. 29). Mezi další autory můžeme zařadit např. S. Kodyma, který je autorem publikace „*Zdravověda*“. Dle Janiše je tato kniha revoluční v tom, že se zde Kodym vyjadřuje k onanii u adolescentů a vystavuje zde její důležitost z hlediska prevence proti fyzické vyčerpanosti a dalšímu (Janiš, 2007, s. 29).

Již v této době se apelovalo na to, že by tato výchova měla být praktikována v rodinném prostředí a staví školu do pozice garanta této výchovy (Janiš, 2007, s. 30).

Dalším představitelem sexuální osvěty z této doby byl K. J. Obrátil, o kterém uvedl Janiš, že se jednalo o „*Komenského před sexuální osvětou*“ (Janiš, 2008).

Mezi významné představitele, kteří se zasloužili o významné počiny z hlediska vývoje sexuální výchovy, můžeme řadit Zdeňka Záhoře, který se zabýval „*Národní osvětou*“, která začala v roce 1929.

Záhoř, který žil mezi roky 1881 - 1931, byl významný představitel zabývající se sexuální výchovou a na základě jeho práce mělo dojít k poučení pubertální mládeže, poučení dorostu, poučení rodičů, všeobecné veřejnosti a odborné průpravě učitelstva (Janiš, 2007, s. 33 - 34).

S příchodem **druhé světové války** a následnému období komunismu došlo k útlumu a zániku aktivit, které se i obecně týkaly sexuální výchovy.

Uvádí se však sexuální výchova spíše v kontextu školy, např. v českých školách se objevila tzv. „*výchova k rodičovství*“. Výchova se nestala součástí učitelských osnov, ale jednalo se o doplnění učiva ze strany zdravotníků a lékařů (Rašková, 2011, s. 51).

Další pokrok přichází **roku 1960**, který přinesl, jak uvádí Rašková „*výchovu základním devítiletým školám pokynem ve Věstníku ministerstva školství*“. Toto pojmenování přinesla Svobodová a Vodrážka v roce 1977 (Rašková, 2011, s. 51).

Ve vztahu k „*sexuální výchově v rodině*“ přineslo toto období zejména zavedení besedy se žáky a rodiči, které probíhaly ve školách za přítomnosti zdravotníků a lékařů, kteří na toto téma vedli přednášky.

K dalším změnám v oblasti sexuální výchovy došlo v **70. letech**, kdy se „*výchova k rodičovství*“ začala praktikovat i na žácích prvního stupně a snížila se tak věková hranice. Zároveň došlo k posunu toho, že se činitelem výchovy stal pedagog, který měl zároveň jako jeden z doporučených postupů „*přímý rozhovor s žákem na toto téma*“ (Rašková, 2011, s. 51).

V **80. letech** se právě škola staví do výrazného popředí a stává se hlavním garantem výchovy, tedy sexuální výchovy v rodině jde do ústraní (Janiš, 2007, s. 49).

K dalším výraznějším posunům došlo až v **90. letech**. Nejvýraznější změnou bylo přejmenování názvu na „*rodinnou a sexuální výchovu*“. S tímto pojmem se můžeme setkat i např. z hlediska pojmenování škol, byly tzv. „*rodinné školy*“ neboli lidově „*rodinky*“.

2.3 Sexuální výchova v rodině jako nedílná součást výchovy dítěte v dnešní době

K této kapitole si kladu otázku: „*Připouští si odborná společnost podílení se rodiny na sexuální výchově?*“

I v současné době hovoříme o tom, že sexuální výchovu ovlivňuje do velké míry přítomnost pandemie HIV/AIDS (Janiš, 2007, s. 14). Tato infekce je spojována se sexuální výchovou proto, že se nejčastěji přenáší nechráněným pohlavním stykem (Machová, s. 166, 2010).

To, že má vliv pandemie HIV/AIDS na současnou podobu sexuální výchovy uznává i Tamášová (2007). V širším měřítku se k současné podobě sexuální výchovy vyjadřuje Janiš takto: „vzniklý stav vychází z původních, historicky daných disproporcí postojů prezentovaných na jedné straně teologicko - etickými snahami a na straně druhé, moderními koncepcemi opírajícími se o současné poznání sexuologie” (Janiš, 2007, s. 14).

Setkáváme se s rozdělením sexuální výchovy na sexuální výchovu, která je praktikována v rodině, ale i tou, která je praktikována ve škole, což jsem již zmiňovala výše. Dále se můžeme setkat i se sexuální výchovou pro postižené, která však v odborné literatuře figuruje samostatně.

Dle Raškové by rodina měla garantovat předání základních pojmů sexuální výchovy, problémem však je to, že oproti škole nelze sexuální výchovu v rodině nijak nařídít a není možná ani případná kontrola toho, zda v rodině probíhá (Rašková, 2007).

Dle Šilerové je v současné době trend u rodičů ten, že zastávají postoj k sexuální výchově takový, že většinou se sexuální výchovou sami nezačínají a mají tedy „reaktivní postoj” (Šilerová et al., 2012, s. 141).

Z hlediska současného stavu stále přetrvávají obavy u rodiče z nedostatku informací týkající se sexuální výchovy, k čemuž napomáhá to, že je v současné době hodně možností pro rodiče, jak sexuální výchovu praktikovat formou dostupné literatury, konzultací se školou apod. (Šilerová et al., 2012, s. 141). To, zda a jakým způsobem sexuální výchova v rodině probíhá, budu rozebírat zejména v empirické části. Z teoretické části spíše plynou obavy z toho, že je sexuální výchova v rodině stále nedostatečná.

Šulová (2011) se ve svých názorech opírá o to, že rodiče by měli vést a učit své děti přejímání sociálních rolí, koncepci vlastního já a přejímání hodnot a normalit. Mezi zmiňované patří i otázky sexuality. Z hlediska sociálních rolí jsou rodiče „hlavními identifikačními figurami” (Uzel in Šulová et al., 2011, s. 73).

Abychom se mohli opřít o názor, že by měla sexuální výchova v rodině probíhat a měla by být součástí výchovy v rodině, budu reflektovat tento názor i s dalšími postoji představitelů odborné společnosti. Jedním takovým je i **MUDr. Oldřich Pšenička**, který se této problematice vyjadřuje ve své publikaci „*Sexuální výchova v rodině*“.

Tato kniha vznikla v 90. letech, ale názory, které zde Pšenička uvádí, jsou uplatnitelné i pro současnou dobu. Jedná se zároveň o nejrozšířenější publikaci na toto téma (zejména se zaměřující na sexuální výchovu v rodině), kterou se mi podařilo dohledat.

Mezi některé jeho myšlenky, které by rodiče měli uplatňovat na své děti, je to, že pro nejlepší příklad a poučení v této oblasti je právě role obou rodičů a to, jaký dávají příklad svým dětem. Tuto myšlenku jsem zmiňovala i výše na základě názorů Šulové (2011) a Uzla (2011). Dalším představitelem, kdo se opírá o tento názor, je i Mgr. Monika Sopková, která zmiňuje, že právě rodina dává základy toho, jak by se měly děti chovat v pozdějších letech v partnerství (Sopková, 2009).

Bylo by dobré si říci, o co se vlastně Pšenička opírá, když hlásá, že by sexuální výchova měla probíhat v rodině. Proto je důležité zmínit, jak sexuální výchovu chápe on.

Pšenička přikládá velký důraz na fungování rodiny a zároveň sexuální výchovu hodně propojuje s **předáváním etických postojů** a pochopení toho, jak by mělo vypadat soužití dvou rodičů. Cílem je nutnost předávání „dobrého vzoru“, kdy se dítě učí tím, že vidí harmonické soužití rodiny, tyto poznatky přejímá a utváří si tím své názory a postoje (Pšenička, 1995). Pšenička neshazuje i sexuální výchovu ve škole, ale jako hlavního činitele výchovy staví rodinu jako takovou (Pšenička, 1995).

Také je nutné zmínit názor **MUDr. Ondřeje Trojana**, který napsal publikaci určenou přímo rodičům, a to *„Jak mluvit s dětmi o sexu“*. Ten zde rodiče přímo vyzývá k tomu, aby se věnovali sexuální výchově již od narození dítěte a k tomu, že rodiče mají největší vliv na rozvoj sexuality dítěte. Opět nám to říká, proč by sexuální výchova měla probíhat v rodině. Je to proto, že by měla začínat daleko dříve než po nástupu na základní školu. Proč? Je to proto, že se malé děti nestydí hovořit o těchto tématech, na rozdíl pak od adolescentů.

Ze zahraničních publikací bych ráda zmínila publikaci od Philipa Zimbardeho, který se ve své knize *“Odpojený muž”* zabývá tématem sexuality u mužů. Zmiňuje zde, že by rodiče neměli sexuální výchovu opomíjet i z hlediska kvalitního sexuálního života v budoucnu, protože absence sexuální výchovy v rodině může vést k tomu, že muž nebude připravený obstát současnou dobu a bude mít problémy s navazováním vztahů. Proto by se rodiče měli na sexuální výchovu zaměřit i v případě, že si “myslí”, že jejich potomek není na sex ještě připravený (Zimbardo, 2015). To, že je důležité působení sexuální výchovy v rodině, bylo zjišťováno i v některých dalších bakalářských nebo diplomových pracích. Jako příklad můžeme uvést Bakalářskou práci s názvem „Sexuální výchova v rodině“ od Kateřiny Fialkové, která se ve své práci zaměřuje zejména na názory mladistvých a jejich postojů na sexuální výchovu v rodině (Fialková, 2014).

Pokud to shrneme, tak sexuální výchova se prolíná do niternějších témat, týkajících se vlastní sexuality a rolí, které nám pomáhají utvářet naši rodiče a zároveň se tvoří již v raném věku dítěte. Tudíž je potřebné působení sexuální výchovy právě v rodině, ale neříká to nic o tom, že by sexuální výchova neměla probíhat i ve škole. Naopak odborníci se staví k tomu, že by měla být přítomna v obou institucích. Dle odborné veřejnosti se hovoří zejména o sexuální výchově v rodině a ve škole. Tyto dvě „instituce“ byly zmiňovány i v minulosti.

Důležitou otázkou sexuální výchovy a i jednou ze zkoumaných oblastí bakalářské práce je také otázka: „*Kdy je vhodná doba začít o této oblasti hovořit*“? Což souvisí právě se sexuální výchovou v rodině v dnešní době, protože sexuální výchova v rodině započíná dříve, než např. ve škole viz vysvětlení níže.

Většina odborné veřejnosti je toho názoru, že čím dříve, tím lépe. Proč? V této části je navázáno na to, co bylo již sděleno v předchozí části a tedy to, že děti v útlém věku nejsou tak stydlivé a jsou přirozeně zvědavé, proto je vhodné o tomto tématu hovořit.

Nejlepší je využít situace, kdy s tématem začne samo dítě. Tzn., jak říká Pšenička, kdy rodiče otevřeně a bez nějakého odmítavého postoje odpovídají na jejich otázky (Pšenička, 1995). Pokud dítě nezačne mít tyto otázky samo, mělo by být na rodiči, aby s tímto tématem začal sám. Dle Pšeničky je však nutné vážit vhodnost situace a dítě na to připravit, tzn. vytvořit pohodovou atmosféru a podněcovat děti k daným otázkám a také brát v potaz to, jestli je dítě mentálně zralé na otevření tohoto tématu (Pšenička, 1995).

Mezi další představitele, kteří souhlasí s tím, že by se určitě nemělo otálet se začátkem sexuální výchovy, je doc. PhDr. Viola Tamášová, CSc., která říká „*včera bylo pozdě*“ (Tamášová, 2007, s. 77). Tamášová dále zmiňuje, že by se mělo začít postupně a vědomosti postupem času prohlubovat a zvyšovat (Tamášová, 2007).

To, že je sexuální výchova přítomná od narození dítěte je fakt, se kterým se můžeme setkat i za hranicemi České republiky nebo Slovenska. Takovým příkladem může být USA, kde podle Martinsona probíhá sexuální výchova od samotného narození dítěte (Martinson in Brown, 1981).

Další otázkou může být, zda by měl zahajovat toto téma opravdu rodič nebo zda toto téma má zahájit škola, a rodiče pak popřípadě doplnit zbývající informace. Na to se dá argumentovat tím, že každé dítě je jinak citlivé a toto téma je natolik ožehavé, že by zahájení

diskuze ve školní třídě mohlo vést k tomu, že nebudou respektováni někteří jedinci, kteří jsou citlivější (Burdová, 2007, s. 10).

Z uvedených zdrojů a názorů odborníků z oblasti sexuální výchovy, sexuologie a odborné společnosti můžeme soudit, že není stanovena přesná věková hranice, ale všeobecně se doporučuje s výchovou neotálet a začít s ní ještě před nástupem do první třídy na základní škole tak, aby dítě bylo ochráněno od zkreslených názorů jeho spolužáků a informacím na internetu. Doporučuje se si počkat na vhodnou situaci (přirozenou), nejlépe když o tématu začne hovořit samo dítě, popřípadě vhodnou situaci a prostředí vytvořit.

2. 4 Témata, která by se měla probírat v sexuální výchově v rodině

Z hlediska sexuální výchovy je důležité si říci **formu sexuální výchovy**, tedy: *„Jakým způsobem dětem sexuální výchovu prezentovat a co by měla obsahovat za témata”*.

Na začátku je dobré vysvětlit to, kdo by vlastně v rodině měl obsah dětem sdělovat, zda matka nebo otec, popřípadě zda je zde důležitá přítomnost obou rodičů.

Ve spojitosti se sexuální výchovou se většinou se mluví o „rodičích”. Rodiče jsou ti, kteří dítěti poskytují základní modely chování, a to dlouhodobě, oba jsou důležitou součástí k tomu, aby dítě převzalo svou sociální roli (Šulová et al., 2011, s. 181).

Pšenička se celkově staví k názoru a důležitosti toho, aby se dětem vštěpovaly hodnoty manželství a ve spojitosti s pohlavním stykem se neopomíjela láska, v souvislosti vztahu muže a ženy, který je demonstrován funkčním vztahem, které dítě vidí u obou rodičů (Pšenička, 1995).

Jsou specifická témata jako je menstruace, kde můžeme z logického hlediska říci, že matka bude s tímto mít větší zkušenosti a předpokládá se, že by to měla být právě matka, která o tom bude hovořit s dcerou (např. z hlediska užívání tampónů, vložek apod.). Naopak pokud bude syn a bude mít dotaz týkající se např. úpravy porostu, ejakulace, erekce, tak se zřejmě bude radit se svým otcem.

Z obecného hlediska se však hovoří o “rodičích” a není zde výrazné genderové vyhranění. Můžeme tedy říci, že **oba dva rodiče jsou při sexuální výchově v rodině důležití**.

S časováním sexuální výchovy souvisí i samotný sdělovaný **obsah sexuální výchovy**, který je nejčastěji zmiňován ze strany odborníků a je určen pro rodiče nebo širší veřejnost.

Jak uvádí Linda Goldman, témata, dotýkající se sexuality a otázky pohlaví, jsou nepřetržitým procesem učení (Goldman, 2015). Nejedná se tedy o jednorázovou záležitost, a proto není možné určit přesné hranice „*od kdy a do kdy*“ by se měla daná témata dětem sdělovat, ale jak už bylo řečeno, začátek výchovy by měl směřovat před nástupem na základní školu, ideálně by se mělo přistupovat k sexuální výchově od narození.

Dalším důležitým bodem je i to, zda se má obsah lišit dle toho, zda se jedná o vysvětlování pojmů týkající se sexuality dívky nebo chlapci.

Odborníci se shodují, že by se tyto informace měly sdělovat stejně a není důvodu, aby zde fungovala jiná informovanost, jak říká Janiš: „*Mezi vědomostmi chlapců a dívek s užívaným pojmovým aparátem nemá žádný významnější rozdíl*“ (Janiš, 2007, s. 17). Janiš samozřejmě připouští, že jen některá témata se mohou řešit odděleně vzhledem k nějaké diskuzi, která k tomu může vést (např. onanie) (Janiš, 2007, s. 17).

Toto je zmiňováno zejména v kontextu sexuální výchovy ve škole. Tato informace je také uplatnitelná v rodině v případě, jak již bylo zmíněno i výše, kde bylo sděleno, že je normální, když erekci apod. řeší syn s otcem a není nutné, aby rozhovor vyslechla i např. mladší sestra. Také je nutné zmínit, že z hlediska obsahu a formy sexuální výchovy v rodině je možné používat knihy, které jsou určeny přímo pro adolescenty, kde jsou popsána témata, kterým se budu věnovat dále. Takovým příkladem je kniha „*Titeufova sexuální výchova*“, jehož autorkou je Héléne Brullerová, která popisuje např. i témata týkající se líbání a vysvětluje mládeži, jak mají otevřít pusu a co dělat s jazykem apod. (Brullerová, 2010).

2. 4. 1 Rozdílnost pohlaví, pohlavní styk a vznik života

Souvisí to s pojmem „*nahota v rodině*“, kdy si dítě přirozeně všimá rozdílnosti pohlaví u maminky a tatínka a ptá se, proč to tak je. Následně by mělo docházet k vysvětlení pojmů toho, že chlapci a děvčata mají rozdílná pohlaví. Názory odborné společnosti na to, zda pohlaví pojmenovávat nebo používat odborné výrazy se liší (Pšenička, 1995).

Dle Trojana by se však měly pohlavní orgány nazývat pravým označením, tedy penis a vagína (Trojan, 2007). Pokud se totiž hovoří o pohlaví v jiném názvosloví, může to vytvářet dojem toho, že se jedná o „něco špatného“, proto se o tom nemůže hovořit pravým jménem. Zároveň je toho názoru, že by si rodiče měli vyzkoušet i to, jaké to je být před dětmi nazí a dle toho, zda jim to bude příjemné nebo ne, chodit před dětmi nazí (Trojan, 2009). Trojan dále říká, že hovořit o pohlavním ústrojí přirozenými označeními způsobuje zdravý přístup k vlastnímu tělu a sexualitě jako takové (Trojan, 2009).

Dle Pšeničky (1995) i dle Trojana (2009) toto téma spadá do období předškolního věku, tedy dítě by mělo docházet na základní školu s povědomím o tom, že jsou dvě různá pohlaví a mělo by umět tato pohlaví pojmenovat. Tento názor je sdílen i mezi zahraničními autory, např. názor sdílí i Linda Goldman, která zmiňuje, že pokud děti učíme používat zdrobnělé výrazy a nenazýváme věci pravými jmény, přivádíme dítě do ostychu o těchto tématech hovořit (Goldman, 2010, s. 27-28).

Z hlediska rozdílnosti pohlavní se hovoří i o tom, že se děti neměly spolu koupat po nástupu na základní školu. To platí i na příležitostné koupání s rodiči, a je to dáno tím, že se dítě v době nástupu na základní školu učí zdravému studu (Pšenička, 1995, s. 80).

Z hlediska sexuální výchovy je základním a důležitým tématem samotné spojení muže a ženy, **tedy pohlavní styk a vznik života, tedy „odkud pocházejí děti“**. Dle Pšeničky se dítě nejčastěji na toto téma začne ptát okolo svého třetího roku a většinou se obrací svými dotazy na svou matku, proto je potřeba připravenost rodičů na tyto otázky odpovídat (Pšenička, 1995, s. 79). Tento názor sdílí i Rašková, která uvádí, že se dítě o toto téma zajímá už v předškolním věku, ve spojitosti se vznikem života a své dotazy směřuje na rodiče, nebo i na učitelku v mateřské škole (Rašková, 2007). K názoru se připojuje i Trojan, který uvádí, že takto staré dítě se zajímá, dle něj by se dítěti mělo odpovídat jasně a jednoduše a nemělo se míchat „výmysly rodičů“ (Trojan, 2009, s. 10).

Dle Pšeničky by měla být diskuze na toto téma jednoduchá a stručná, a sexuální styk mezi mužem a ženou by se neměl přirovnávat k sexuálnímu spojení zvířat (Pšenička, 1995, s. 82). Vyjma toho se k tomu vyjadřuje tím, že by dítě nemělo vidět ani sexuální styk velkých zvířat, které u nich podtrhuje hrubost samotného aktu a je velká pravděpodobnost přenosu do jejich pohlavního života a pokud je dítě svědkem takového aktu, měly by být poučené o tom, že ve světě zvířat je chování odlišné a že si hrubějším způsobem projevují náklonnost (Pšenička, 1995, s. 82).

Dítě by mělo mít spojený samotný akt s projevem lásky, mělo by se však dávat pozor na to, aby dítě nemělo spojeno s tím, že když s ním chce mít někdo pohlavní styk nebo když ho budou s někým mít, že je to nutně projev lásky. Je zde potřeba vysvětlit, že láska je zejména ve chvíli, kdy chce jedinec zejména dobro a štěstí pro druhého (Pšenička, 1995). Měla by se volit vhodnost okamžiku a dítě by si z toho mělo odnášet to, že se jedná o přirozený akt, který je darem přírody a že se jedná o akt mezi maminkou a tatínkem, který patří do manželství (Pšenička, 1995).

Dle názorů Józefa Augustýna by dítě nemělo vidět rodiče u samotného aktu (pohlavního styku) (Augustýn, 1995). S tímto faktem souvisí i to, že by dítě nemělo sdílet pokojíček se svými rodiči, jelikož hrozí, že rodiče během sexuálního aktu uslyší nebo uvidí.

Opět se jedná o téma, o kterém by se mělo začít hovořit před nástupem na základní školu, zejména z hlediska toho, že se jedná o způsob, kterým vznikají děti.

Můžeme tedy říci, že by se děti měly dozvědět o tom, že je přirozené, že dívky a chlapci mají odlišné pohlaví, naučit se pohlaví správně pojmenovávat a nevytvářet v dětech stud o tom hovořit. Pohlavní styk by měl být vysvětlován jako spojení muže a ženy, kdy hlavní roli hraje láska, a že sex patří k partnerskému vztahu.

2. 4. 2 Vlastní sexualita a masturbace u dětí

S pojmem sexualita souvisí nalézání vlastní identity, kterou můžeme zařadit do širšího kontextu výchovy jako takové. Pozitivní pohled na sexualitu má i církev, která ji považuje za velký „Boží dar“ (Augustyn, 1998, s. 7).

Do se sexuality můžeme řadit i sexuální chování. Sexuální chování spočívá zejména v plození dětí (potomků) a rozdělení rolí rodičů tak, aby se rozdělili povinnosti a péče o dítě (Nakonečný, 2015, s. 432).

Samostatnou kapitolu „*sexualita*“ je zařazena proto, že v odborné literatuře je na ní kladen velký důraz z hlediska toho, že by rodič měl, jakožto činitel sexuální výchovy, podporovat i „*vlastní sexualitu samotného dítěte*“, s čímž souvisí i téma týkající se masturbace, která většinou doprovází „*sebepoznávání dítěte*“.

Jak také ještě uvádí Pšenička, sexuální chování a sexualita jedinců je ovlivňována činiteli výchovy, kteří jsou v tomto kontextu zejména rodiče, což vyjadřuje v rámci celé své knihy „*Sexuální výchova v rodině*“ (Pšenička, 1995). Můžeme tedy říci, že by právě rodiče měli toto u svých dětí podporovat a nesoustředit se jenom na „sdělování obecných pojmů.“

Jedná se o předávání a chápání hodnot, postojů pochopení tělesných změn na sobě samých. S pojmem sexualita souvisí i dle Pšeničky pojem „*zamilovanost*“, kterou vysvětluje jako projev sexuality (Pšenička, 1995, s. 180). Z odborného hlediska se jedná o to, že: „*formování sexuality je komplexní proces založený na biologických, psychologických a sociálních determinantách projevujících se ve vzájemné součinnosti*“ (Weiss in Šulová et al., 2011, s. 71).

Je důležité říci, že každého pohlaví je sexualita odlišná, dívkám stačí mnohdy jenom pohlazení, vodění se za ruku, zato u chlapců je mnohdy velká lačnost po samotném pohlavním styku (Pšenička, 1995).

Další oblast, která se týká sexuality, nebo jak říká Weiss „*variací lidské sexuality*“, je homosexualita (Weiss in Šulová et al., 2011, s. 191). V kontextu s homosexualitou a variací hovoříme o: „*lidské sexualitě, kterou rozumíme jako celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený stav výlučné nebo převažující erotické a citové preference osob daného pohlaví*“ (Weiss in Šulová et al., 2011, s. 191).

Jak uvádí Goldman, při dialogu s dětmi na vysvětlení, co to je homosexuál a co heterosexuál, bychom neměli vést dialog k tomu, aby nedocházelo k odsuzování gayů a leseb a dítě dostalo faktické informace (Goldman, 2015, s. 71-72).

Dle Goldmanové by rodiče neměli opomíjet i vysvětlení pojmů jako např. kdo to je transsexuál nebo bisexuál, Goldman k tomu uvádí i příklad vedení rozhovoru: „*Homosexuálové je označení pro lidi, kteří jsou milostně, fyzicky a citově přitahováni k lidem stejného pohlaví*“ (Goldman, 2015, s. 72).

Důležité je držet si dekorum už jen z důvodu toho, že se u dítěte mohou projevat homosexuální tendence a pokud by rodič homosexuály shazoval či ponižoval, spíše by to narušilo zdravou komunikaci na dané téma a dítě by se o vlastní sexualitě bálo hovořit, případně se mohlo stydět. Negativní postoj k homosexuálům můžeme nazvat jako „*homofobie*“ a blíží se k sexismu nebo rasismu (Weiss in Šulová et al., 2011, s. 193).

K tomuto kontextu je dobré zmínit, že se mnohdy rodiče o těchto tématech bojí hovořit z důvodu tzv. „*tabu incestu*“, kdy se obávají, že by ho komunikace na téma sex a sexualita mohla natolik vzrušit, že by to na něm dítě poznalo (Šilerová et al., 2012, s. 144).

Z hlediska sexuální výchovy by tedy rodiče neměli opomíjet i toto téma a měli by tomu věnovat prostor k diskuzi.

Toto téma souvisí s problematikou, týkající se dětské **masturbace u dětí**, která právě souvisí s objevováním vlastní sexuality. Rodiče by měli zvážit, jak se k dítěti budou v dané situaci chovat, protože jak říká Ondřej Trojan: „*tresty, hubování nebo odstrkování rukou je signálem, že genitálie jsou špatné nebo špinavé*“ (Trojan, 2009 s. 14). Může to mít pak negativní vliv na sexualitu jedince v pozdějším věku.

Samozřejmě může docházet k tomu, že dítě se bude takto chovat na veřejném místě, kde není úplně vhodné, aby se tak chovalo. Zde Trojan doporučuje větu: „*XY, já vím, že je ti to příjemné, ale to se venku před ostatními lidmi nedělá*” (Trojan, 2009, s. 14).

Rodič by měl být radikální, až pokud dětská masturbace přejde únosnou mez, a následně se doporučuje konzultace s doktorem (Trojan, 2009, s. 14).

2. 4. 3 Zneužívání dítěte

Do kontextu zneužívání dítěte v oblasti sexu můžeme řadit sexuální zneužívání CSA (child sexual abuse) a syndrom týraného sexuálně zneužívaného a zanedbávaného dítěte, neboli syndrom CAN.

Jedná se o komplikované téma, které souvisí s tím, že mnohdy jsou právě rodiče těmi agresory, kteří dětem ubližují, proto hovořit o tom, že by oni měli o tématu dětem říkat, může být ošemetné. Jak říká Pšenička, děti by se však měli dozvědět o sexuálně úchylných lidech, kteří jim mohou ublížit, a to dokonce i před nástupem na základní školu (Pšenička, 1995, s. 98).

Z hlediska tohoto tématu totiž pracujeme s dvěma pojmy, které souvisí se sexuálním zneužíváním. A tím je „*infamiliární*”, tedy to, se kterým se dítě může setkat v rodině, tím je např. považován incest v rodině, dále také s „*exfamiliárním*”, což je znásilnění mimo rodinu např. ze strany vychovatele na táboře (Janiš, 2007, s. 25).

Trojan (2009) a Šulová (2011) jsou též názoru, že by se děti o tomto tématu měly dozvídat před nástupem na základní školu.

Mezi sexuální zneužívání můžeme řadit sexuální násilí „*dotykové*“ a „*bezdotykové*“, dle jeho projevů, může také probíhat i kombinace těchto násilí (Kovář in Šulová et al., 2011, s. 237).

Dále se můžeme setkat i s pojmem „*nekontaktní praktiky*“, mezi které můžeme řadit masturbace před dítětem, hovory se sexuálním podtextem, zprávy a videa se sexuálním podtextem (Kovář in Šulová et al., 2011, s. 238). Je tedy dobré, aby rodiče nezapomínali i na tato rizika a vysvětlili dětem, že se nejedná o standardní chování a ostatní lidé by je tímto způsobem neměli obtěžovat nebo projevovat svou náklonost.

Nejlepší věc, co můžou rodiče udělat pro to, aby ochránili své děti, je dle Trojana: „*Nejlépe děti před sexuálními zneužitím ochráníme, pomůžeme-li jim, aby se dokázali ochránit sami.*” (Trojan, 2009, s. 18). Dítě by mělo být poučeno o tom, že pokud chce dospělý člověk sahat na jejich genitálie, že tím může docházet „*sebeuspokojování*”. Výjimku samozřejmě tvoří lékař při vyšetření, kde je přirozený kontakt s dětskými genitáliemi nebo ze strany rodiče např. při koupání (Trojan, 2009 s. 18).

Vzhledem k tomu, že se mnohdy může dítě stát obětí právě jednoho z rodičů, klade se zde důraz na informovanost z více zdrojů. Tudiž zde máme přítomnost propojení se sexuální výchovou ve škole, konkrétně můžeme říci, že: „*Je zaměřeno jak na potencionální oběť, skutečnou oběť, tak také na skupinu lidí, kteří mohou dítě nějakým způsobem připravit na obranu, ochránit jej nebo léčit (rodič, pedagog, lékař aj..)*” (Kovář in Šulová et al., 2011, s. 237).

Můžeme tedy shrnout, že se jedná o téma, o kterém by rodiče měli hovořit s dítětem co nejdříve, měli by sdělovat, jak se takový člověk projevuje a naučit děti, aby se dokázaly sami proti nim bránit.

2. 4. 4 Antikoncepce a sexuálně přenosné choroby

„*Dostupnost spolehlivé antikoncepce, a zejména dostupnost informací o ní je ukazatelem vyspělosti společnosti*” (Fait in Šulová et al., 2011, s. 266).

Tato kapitola se bude zabývat důležitostí tématu “antikoncepce”, jakožto jednou z prevencí proti neplánovanému početí a prevencí proti pohlavním chorobám a tomu, co by měli rodiče dětem o tomto tématu sdělovat.

Dle Trojana by rodič o tomto tématu měl hovořit okolo patnáctého roku dítěte. Zmiňuje toto téma však i v různých souvislostech v dřívějším věku dítěte (Trojan, 2009, s. 110). Rodič by tedy měl o tématu hovořit dle věku a emocionální zralosti dítěte.

Dítě by se mělo v první řadě dozvědět, jaké jsou způsoby ochrany před početím dítěte, např. hormonální antikoncepce, postinor, injekce, náplast, nitroděložní tělíška atd.

Celkově antikoncepci můžeme rozdělit do skupin: **antikoncepce bariérová (prezervativ)**, **antikoncepce chemická (spermicidy)**, **antikoncepce hormonální (pilulky/tělíško)**, **přirozené antikoncepční metody (metody plodných a neplodných dnů)** a **ostatní metody** (Trojan, 2009, s. 110).

Z hlediska praxe je cílem antikoncepce dle Faita: „*zachycení spermií před vstupem do děložního hrdla nebo jejich inaktivace spermicidy tamtéž*” (Fait in Šulová et al., 2011, s. 266).

Mezi dalšími diskutovanými antikoncepčními metodami je zmiňován kondom neboli prezervativ, který je prevencí i proti pohlavním chorobám. Součástí sexuální výchovy v rodině by mělo být i poučení o užívání této antikoncepční metody (např. nasazení kondomu). V případě stydlivosti rodičů o tomto tématu hovořit se svými dětmi a ukazovat dětem správné užívání kondomu existují na internetu výuková videa, které mohou mladiství shlédnout sami a rodiče jim mohou zodpovědět případné otázky.

Z hlediska tématu antikoncepce se můžeme setkat s pojmem „*pásek a kšandy*”, což dle Trojana můžeme chápat jako užití jak kondomu, tak i antikoncepce (antikoncepčních pilulek), tzn., jedná se o dvojí ochranu (Trojan, 2009, s. 113 -114). Rodič by měl dítě o těchto metodách obeznámit a být schopen vysvětlit, jaký je v nich rozdíl a vysvětlit možná rizika (např. prasknutí kondomu).

Pšenička (1995) uvádí i odvrácenou stranu antikoncepce. Dle něho pomohl rozvoj antikoncepce k rozšíření promiskuity. Pšenička (1995) obecně uvádí, že by se měla uvádět prevence proti početí potomka formou abstinence před nalezením stálého partnera a nejlépe až v kontextu s manželstvím.

Rodič by neměl opomíjet i **prevenci proti sexuálně přenosným chorobám**, mezi které patří i smrtelné onemocnění virem HIV/AIDS, nebo před dalšími chorobami jako je kapavka, herpés, hepatitida typu C, která je také neléčitelná, a jiné další.

Dle Trojana by měli rodiče sdělit právě již zmiňované užívání kondomu, který výrazně napomáhá snižovat riziko nákazy HIV/AIDS nebo hepatitidy typu C (Trojan, 2009, s. 25-26, 61-62).

Dítě by mělo být seznámeno s pravidly: „A“ – Abstinence, „B“ – Buď věrný, „C“ – Chraň se kondomem (Machová et al., 2010, s. 166). Dle Trojana by měli rodiče toto téma propojit i s předáním rodinných hodnot. Komunikace měla probíhat v rozmezí 9-12 let (Trojan, 2009, s. 25 - 26, 61 – 62). Rodiče by měli být dostatečně informováni natolik, aby byli schopni dát svým dětem dostatek faktů z této oblasti. Je potřeba počítat s tím, že první otázky na toto téma se mohou objevit již mnohem dříve, Trojan uvádí možný vznik diskuze na toto téma už s pětiletým dítětem (Trojan, 2009, s. 25-26, 61- 62).

Dítě by se tedy mělo dozvědět zejména způsoby přenosu této choroby a jak se proti ní bránit (např. užívání kondomu).

Můžeme tedy říci, že je zde propojení prevence proti početí potomka a proti pohlavním chorobám. Rodičům by neměla utíkat ani témata týkající se samotných pohlavních chorob jako HIV/AIDS. Z hlediska samotné antikoncepce by mělo dítě chápat „druhy“ antikoncepce.

2. 4. 5 Hormonální změny u dospívajících

Toto téma je individuální vzhledem k tomu, že některé dítě dospívá fyzicky dříve, některé zase pomaleji, je ale dobré, aby o tom vědělo dříve, nežli dané změny nastanou.

Trojan (2009) toto uvádí v průběhu let dítěte dle jeho vývoje, v různém kontextu uvádí v průběhu vývoje dítěte toto téma i Pšenička (1995). Vzhledem k velkému rozsahu od prvotních známek dospívání až po řešení specifických témat můžeme říci, že se toto téma řeší v průběhu celého dospívání dítěte.

Z vybraných témat můžeme uvést např. menstruaci. Dle Pšeničky by se **poučení o samotné menstruaci**, nebo jak on říká „měsíčkách“, mělo odehrávat v školním věku a v pubertě, vyjma toho se vyjadřuje k tomu, že by se téma mělo prezentovat z hlediska „dokonalosti“, se kterou příroda uzpůsobila ženské pohlaví a klade důraz na to, že by měli rodiče vysvětlovat celý menstruační cyklus, včetně toho, co se děje v těle ženy, když má své dny (Pšenička, 1995, s. 129 - 136). Menstruace začíná dle Trojana většinou dva roky po počátku vývinu prsou, což dává jako informativní upozornění pro rodiče, aby se na hormonální změny svých dětí mohli dopředu připravit (Trojan, 2009, s. 60). Nemělo by se zapomínat i na související jevy s menstruací, např. bolest prsou, tělesné změny, mezi které patří rozšiřování boků, rovné ochlupení, celkový tělesný růst, změny hlasu nebo následné „zakroucené“ ochlupení (Trojan, 2009, s. 60). Dále by se měly zodpovídat i dotazy, které se týkají doprovodných jevů, např. že se dívky nemohou jen tak koupat, když mají měsíčky a proč tomu tak je (Burdová, 2011, s. 39).

Pokud má dívka bolestivou menstruaci, rodiče by to neměli přehlížet a při vážnějších obtížích vše konzultovat s gynekologem (Trojan, 2009, s. 60). Dle Pšeničky by matky neměly zapomínat sdělovat svým dcerám, jak funguje správně menstruační cyklus tak, aby si dokázala dívka pohlídat případné odchylky, které mohou vést k neplánovanému těhotenství nebo zdravotním komplikacím (Pšenička, 1995).

Tak, jak u dívek přichází menstruace, u chlapců přichází první ejakulace (výron semene), zde se můžeme setkat s názvem „*poluce*“. Pšenička říká, že chlapec, který je nepoučený, se za tuto přirozenou věc může stydět (Pšenička, 1995).

Mezi další doprovázené změny patří růst varlat a šourku, rovné ochlupení, změny hlasu (někdy se můžeme setkat s pojmem „*mutování*“), ochlupení v podpaží nebo zakroucené ochlupení (Trojan, 2009, s. 61). Někdy dochází k tzv. předčasnému výronu semene, který je většinou spojen s prvními pokusy o pohlavní styk, kdy je mladý chlapec tak nabuzený, že předčasně vyvrcholí.

Dalším specifikem u chlapců je „*přetahování penisu*“, které by rodiče neměli opomíjet. Postup, „*jak správně přetahovat*“, se uvádí i v publikacích o sexuální výchově, např. v publikaci od Pšeničky (Pšenička, 1995, s. 128). Opět se jedná o záležitost, kterou by určité nemohl nahradit učitel ve škole a jedná se o součást sexuální výchovy.

Je potřeba s dětmi o těchto fyzických změnách hovořit, aby věděly, že je to normální a že je to v pořádku, když se to s nimi děje. Jak říká Trojan, děti mají tendence pocíťování ostychu s těmito změnami, stahují se do sebe (Trojan, 2009, s. 59).

Je potřeba s dětmi hovořit i o změnách, které se dějí u něj v hlavě. Pubertu totiž doprovází hodně změn, které jak už jsem zmiňovala, vytváří zmatek, a právě podpora ze strany rodičů, pochopení a vysvětlení je velmi důležité.

Ve vztahu k hormonálním změnám by se také neměla opomíjet hygiena, kterou by měl rodič pěstovat u svých dětí tak, aby docházelo ke správnému mytí pohlavních orgánů, zejména pak u dívky v případě, že má menstruaci (Pšenička, 1995, s. 137-140).

Můžeme tedy říci, že se jedná o velmi široké téma, kde se řeší specifická témata týkající se pohlavního ústrojí dívek a chlapců. Je zde propojení s hygienou. Dítě by si mělo umět pojmenovat hormonální změny, které se dějí s jeho tělem, a nemělo by se za ně stydět.

2. 4. 6 Výběr partnera a první pohlavní styk

“*Láska je síla a množování kladných mezilidských vztahů*” (Pšenička, 1995, s. 26).

Se sexuální výchovou souvisí témata týkající se rodinných hodnot, lásky a postojů, tak jak jsem zmiňovala již výše. Proto se velmi často objevuje v souvislosti se sexuální výchovou

v rodině téma „*vhodného výběru partnera*“. Souvisí to i etnickými nebo náboženskými poměry v rodině.

Trojan toto téma v různých souvislostech zařazuje v průběhu vývoje dítěte, např. rozhovor na téma první sex zmiňuje už v období přechodu na střední školu (okolo 15. roku dítěte), zmiňuje ho i v dřívějším roku dítěte, můžeme tedy říci, že se jedná o téma, které se prolíná v delším časovém měřítku (Trojan, 2009). Pšenička toto téma zařazuje spíše do pozdějšího věku adolescentů a otevírá zde témata týkající se propagování panenství, lásky a hodnot, tedy s ničím nespěchat, rodič by měl u svých dětí propagovat zdrženlivost (Pšenička, 1995). Toto téma souvisí s tématem vlastní sexuality, protože jak už jsem zmínila, projevem vlastní sexuality u dítěte je právě „zamilovanost“ (Pšenička, 1995). To samotné se týká hodnot. Pšenička k tomu má postoj takový, že by rodiče měli vést dítě k tomu, že je pohlavní styk otázka partnerství, kdy je dobré si počkat na toho vhodného a ideálně v rámci manželství, tedy zde není dán věkový úsek (Pšenička, 1995).

Podobné tendence můžeme nalézat ve spojitosti sexuální výchovy s vírou nebo literaturou, která ctí Boha. Takovým příkladem je Walter Köhler, který vysvětluje sexuální napětí, které se odehrává mezi mladými lidmi, jakožto dar od Boha, který bychom se měli naučit ovládat (Köhler, 1985).

S pojmem láska a hledání partnera nebo v dětském slangu „kluka“ nebo „holku“ se můžeme setkat s pojmem „platonická láska“. To je duševní projev, který se projevuje se objevující se sexualitou dítěte (Pšenička, 1995, s. 174).

Trojan k tomu má, můžeme říci trochu „*osvícenější postoj*“ a říká, že: „*Nemůžete zaručit, že vaši synové a dcery nebudou do dvaceti let žít sexuálním životem, ale můžete jim aspoň pomoci informacemi, radami a postupy, jak se vyrovnat s nátlakem, který je žene k sexu*“ (Trojan, 2009, s. 102).

Trojan k tomu dále uvádí, že by rodiče měli pomoci dítěti s tím, aby zodpovědným způsobem vyjadřovaly svou lásku, sexualitu a navazování milostných vztahů (Trojan, 2009). Tak jako Pšenička (1995) vyzdvihuje Trojan důležitost toho, aby rodiče zdůrazňovali manželství, partnerství a vysvětlovali sex jako projev lásky, a že v tu správnou chvíli se jedná věc, která přináší uspokojení a potěšení (Trojan, 2009).

2. 4. 7 Pornografie a rizika na internetu

Slovo pornografie pochází z řeckého slova „*porné*” a můžeme ho překládat jako prostitutku (Uzel, in Šulová et al., 2011, s. 359).

Sexuolog MUDr. Radim Uzel, CSc. se v publikaci „*Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*” zamýšlí nad tím, jak by měla probíhat edukace z této oblasti u samotné mládeže (Uzel, in Šulová et al., 2011, s. 362-363).

Mezi jeho úvodní slova patří: „*Vliv pornografie na mládež je velice důležitým problémem, protože v mládí se formují budoucí základní sexuální životní postoje člověka a možné chyby ve výchově mohou přinést nedozírné následky.*” (Uzel, in Šulová et al., 2011, s. 362-363).

Mimo jiné však zmiňuje to, že by dětem neměl být upírán sexuálně laděný materiál nebo jej od nich chránit. Takové materiály by však neměly být dětem zpřístupněny bez náležitého dohledu a určitě by se zde neměl obětovat materiál, kde dochází ke spojení sexu a násilí (např. výjevy sadismu). Dítě by mělo být dostatečně vyzrálé na to, aby dokázalo daný materiál pochopit správným směrem (Uzel, in Šulová et al., 2011, s. 362-363).

Z hlediska věku dle Trojana můžeme toto probírat již v období prvního stupně základní školy, téma je však několikrát doplňováno s věkem dítěte (Trojan, 2009).

Rodič by se měl ptát dítěte, jakým způsobem tráví čas na internetu. Měl by dítě poučit o tom, co nesmí dělat a ideálně občas kontrolovat činnost dítěte na internetu. Zároveň by měl rodič naučit rozeznávat to, co je pravdivé a co nikoliv a dokázat se o tom s dítětem bavit, připustit ale také, že dítě může mít k něčemu z toho odlišný postoj (Trojan, 2009).

Je to i z důvodu toho, že jak uvádí Trojan, průzkumy dokazují, že mládež čerpá nejvíce informací týkající se sexu právě z internetu (Trojan, 2009).

Toto téma rozebírá např. i Zimbardo ve své knize „*Odpojený muž*”, kde se zaměřuje na vliv prostředí pornografie a videoher na kvalitu milostného života a zmiňuje to především u mladíků. Tvrdí, že pokud je jedinec vystaven bez předchozí zkušenosti k nevhodnému pornografickému materiálu a neproběhla u něj žádná sexuální výchova, může to vést v dospělosti s problémy při navazování milostných vztahů (Zimbardo, 2015).

Uzel uvádí tyto kategorie škodlivých vlivů pornografie: „*údajný vliv na celkovou morálku a charakter, vliv na rodinu, vliv na mezilidské vztahy, vliv na úchylné jednání*” (Uzel, in Šulová et al., 2011, s. 360).

2. 5 Následky v případě zanedbání sexuální výchovy v rodině

„Ve sportu vede předčasný start k diskvalifikaci. Podobně i v lásce je předčasný start často diskvalifikací, trestem na celý život“ (Weiss, Murín, 2004, s. 118).

O tom, aby nedocházelo k diskvalifikaci, bude pojednávat tato kapitola. Bude zde zmíněno několik následků, které nese zanedbání sexuální výchovy v rodině, a to i z hlediska možného vzniku rizikového chování nebo toho, že dítě udělá neuvážlivé kroky, které nemusí vést k rizikovému chování, ale k tomu, že si dítě ponese nějaké následky ze špatných zkušeností, do kterých se mohlo dostat díky neinformovanosti. V této souvislosti je také dobré zmínit úryvek od Burdové: *„je lepší včasná prevence, nežli pozdní komplikace“* (Burdová, s. 78, 2007).

Někteří rodiče si mohou myslet, že sexuální výchova a její nepřítomnost v rodině vynahradí školní vyučování ve škole. Tento postoj, jak jsme si už řekli výše, je mylný a sexuální výchova by měla primárně probíhat v rodině. Právě dobré vztahy v rodině můžeme považovat za jeden z ochranných faktorů, jak chránit dítě před rizikovým chováním (Machová et al., s. 177, 2010). Pokud rodiče neodpovídají dětem na otázky a snaží se tak sexuální výchovu v rodině potlačovat, dochází dle Trojana k tomu, že se děti přestanou ptát a ptají se jinde, kde mohou dostat zkreslené informace. Zejména je to většinou spojováno s vrstevnickými skupinami (Trojan, 2009). Dle Trojana je to i z důvodu toho, že dítě začne mít s přibývajícím věkem potřeby patřit a být přijímán do dalších sociálních skupin, které jsou tvořeny spolužáky a kamarády (Trojan, 2009). Z tohoto důvodu je na místě se zamýšlet nad otázkami toho, zda rodič chce, aby dítě dostalo informace z jiných zdrojů, kde se nemusí dostávat rodinných hodnot a postojů, které se týkají sexuality. Proto v případě nějakého základního zanedbání sexuální výchovy v rodině může být to, že dítěti bude chybět postoj týkající se sexuality, který se opírá o rodinné hodnoty a postoje.

Dalším rizikem může být to, že dítě nedostane informace opírající o hodnoty a postoje rodiny, kam mimo jiné můžeme řadit projevy lásky a chování v partnerském vztahu, a proto dochází k dezinformovanosti ze strany učitele ve škole. Není totiž dané, že se dítě může dozvědět informace neopírající se o hodnoty rodiny jen vrstevníků, ale i ve škole. K tomu se vyjádřil Pšenička slovy: *„každá sexuální výchova bude ovlivněná morálním postojem jednotlivých učitelů“* (Pšenička, 1995, s. 110). Toto můžeme chápat tak, že pokud sexuální

výchova bude probíhat jenom ve škole, rodiče riskují, že dítě dostane “*názor učitele*” nebo zkrleslý pohled ze strany spolužáků nebo kamarádů.

Dezinformovanost v tomto směru může vzniknout i úplně z jiného úhlu pohledu, které si může vytvořit dítě samo v hlavě. Podobnou zkušenost mám i já sama. Vzhledem k vhodnému doplnění této části práce přikládám osobní zkušenost s prezentací primární prevence na toto téma, kterou jsem zažila jako žákyně 8. třídy na Základní škole Bezručova v Hradci Králové, kdy k nám přišly studentky Pedagogické fakulty, Hradec Králové, které pracovaly pro společnost Semiramis o.p.s. a měly s námi debatu na téma sex.

Příklad z praxe č. 1:

Když jsem byla na základní škole, docházela k nám pravidelně děvčata z neziskové organizace "Semiramis", hráli jsme s nimi hru, která se jmenuje "kompot" s podtextem sexuální tematiky. Měli jsme za úkol se přihlásit nebo se zvednout ve chvíli, kdy se sdělila nějaká sexuální praktika a my už jsme měli ohledně ní nějakou sexuální zkušenost (např. petting, zhlédnutí pornografie, první pohlavní styk.). Na dané otázky se hlásili ti silnější jedinci ze třídy, kteří byli oblíbení a měli vliv na ostatní spolužáky, kterým se chtěly ostatní děti alespoň trochu přiblížit, aby zapadly do třídy a nebyly slovně šikanovány apod. U mě to způsobilo pocity toho, že jsem si pak přidala divná, že jsem ve čtrnácti letech neměla za sebou petting nebo dokonce pohlavní styk, což vedlo k opačnému účelu. Tím bylo to, že jsem chtěla mít taky takovou zkušenost, abych se mohla příště přihlásit s těmi oblíbenými spolužáky a měla pocit, že zapadám do kolektivu. Vzhledem k tomu, že s rodiči jsme téma sex neřešili, tak jsem neměla druhý obraz toho, že to v tak brzkém věku normální není a tím, že pracovnice primární prevence neuměly zvládnout následnou rozpravu tak, aby si dítě z přednášky odneslo to, co mělo, zanechalo to ve mně to, že jsem chtěla za každou cenu mít podobnou zkušenost.

V neposlední řadě můžeme mezi důsledky zanedbávání sexuální výchovy řadit samotné zanedbání rozvoje sexuality dítěte.

Sexualita je velice široký pojem, který zahrnuje několik aspektů opírající se o hodnoty, emoce, postoje a vlastního sebepoznávání. Rodiče se o sexualitě bojí hovořit, protože se obávají toho, že děti budou podněcovat dřívější zájem. Neuvědomují si, že dětský zájem je přirozený (Šilerová et al., 2012).

“Právě rodiče jsou pro dítě hlavními identifikačními figurami, důležitými pro rozvoj adekvátních vzorců chování i postojů k druhému pohlaví” (Weiss in Šulová et al., 2011, s. 73). Tedy to, jak rodiče přistupují k tomu, jak pomáhají dítěti rozvíjet tuto oblast. Může to přispívat buďto k tomu, že si dítě bude jistější ve vlastní pohlavní identitě, nebo naopak může docházet k prohlubování nejistoty v této oblasti (Weiss in Šulová et al., 2011). Toto s sebou může nést i následek v podobě problémů v navazování partnerských vztahů.

K vzhledem k důsledku zanedbání sexuální výchovy můžeme zmínit i samotný vznik **rizikového chování**. Rizikové chování, nebo v širším vysvětlení neakceptovatelné a ohrožující chování, je často také označované jako antisociální nebo sociálně patologické chování (Jedlička, 2015). Jako příklad rizikového chování ke kontextu se sexuální výchovou můžeme zmínit např. **sexuální zneužití dítěte, neboli child sexual abuse (CSA) nebo syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, neboli syndrom CAN**.

U syndromu CAN můžeme sexuální zneužívání popsat jako chování, kdy se dospělý agresor uspokojuje dítětem nebo ho zneužívá pro účely prostituce nebo dětské pornografie (J. Lašek et al., 2014). Jak říká Kovář, z hlediska zneužití dítěte a pojmu „rizikovost“ se pak setkáváme s rozdělením na pojmy: rizikové rodiny, rizikové děti, rizikové situace a rizikovní dospělí (Kovář in Šulová et al., 2011). K rizikovému chování neřadíme jenom jevy, kdy dochází k „ubližování dítěti“, ale i jevy, kdy je dítě ohrožováno vlastním delikventním chováním a stává se tak zvýšeně zranitelný, ubližuje svým chováním samo sobě a proviňuje se proti jiným lidem nebo společenským zájmům (Matoušek in Lašek et al., 2014).

Důležitost obeznámení dítěte o tzv. „sexuálně úchylných lidech“ a nutnosti zařazení do výchovy bylo zmíněno několikrát. Mezi další rizikové chování můžeme řadit **promiskuitu**, která dle Pšeničky spočívá v častém střídání sexuálních partnerů (Pšenička, 1995). Pšenička uvádí, že promiskuita začíná už s druhým sexuálním partnerem, kdy dochází k riziku přenosu pohlavních chorob (Pšenička, 1995). Mezi nejznámější sexuálně přenosné choroby patří **HIV/AIDS**, jehož pandemie způsobila větší zájem o prevenci a sexuální výchovu, což bylo zmíněno v kapitole týkající se obsahu sexuální výchovy, viz výše. „Jeden z patnácti dospívajících prodělá v pubertě přenosnou pohlavní chorobu.” (Trojan, 2009, s. 100)

3 Kombinované výzkumné šetření

3. 1 Cíle, výzkumné otázky, a podoba kombinovaného výzkumného šetření

Pro empirickou část bakalářské práce, bylo zvoleno kombinované výzkumné šetření. Proto se empirická část skládá jak z kvantitativního výzkumného šetření, tak i kvalitativního výzkumného šetření. Cílem obou výzkumných šetření bylo zjistit to, zda a jakým způsobem probíhá sexuální výchova v rodině. Každé z výzkumných šetření se zaměřovalo na zjišťování určitých informací. Větší část empirické části tvořilo kvantitativní výzkumné šetření, kde se podařilo získat více dat a informací, což je i jeden z jeho hlavních úkolů (Chrátka, s. 12, 2007). Dalším důvodem výběru kvantitativního výzkumného šetření bylo to, že se jednalo o náhodný výběr, kdy nebyli respondenti účelně vybíráni, což je také dle Chrátky jeden z předpokladů kvantitativních výzkumů (Chrátka, 2007, s. 20).

U kvalitativní části bylo důležité zachycení pocitů a různých pohledů (rodiče vychovávající děti na vesnici, nábožensky založená rodina, rozvedení rodiče). Rozhovor umožňuje proniknutí do hlubšího pohledu, které se týká motivů jednání (Chrátka, 2007, s. 182).

Jednalo se tedy o „doplnění“ kvantitativní části za pomoci informací, které nebylo možné zjistit do většího detailu v rámci dotazníkového šetření.

Dále se jednalo o zaměření na specifické oblasti sexuální výchovy a potvrzení si, že specifika nemají větší vliv na sexuální výchovu v rodině, popřípadě jaký mají vliv. Empirická část práce by měla směřovat k zodpovězení výzkumného problému, kterým je: **„Působení sexuální výchovy v rodině“**.

Výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů se shodují v některých dílčích částech, ale vzhledem k tomu, že obě části se zaměřují na určitá specifika, je předpoklad, že obě části výzkumu přinesou jiné informace. Nemělo by však dojít k tomu, že se v kvantitativní části potvrdí, že sexuální výchova v rodině probíhá a naopak v kvalitativní části, že sexuální výchova v rodině nijak neprobíhá. Zde by bylo nutné další šetření.

3. 2 Podoba kvantitativního výzkumného šetření

Jak již bylo zmíněno v předešlé části, bylo zvoleno kvantitativní výzkumné šetření, protože pro zjištění podoby sexuální výchovy v rodině je potřeba vycházet z dat z většího vzorku respondentů tak, abychom si mohli zodpovědět na otázku: **„Jak probíhá sexuální výchova v rodině?“**

To, zda probíhá sexuální výchova v rodině, bylo zjišťováno na základě zodpovězení dílčích otázek:

1. Kde a kdy by měla sexuální výchova probíhat?
2. Přípravují se rodiče na výchovu svých dětí v této oblasti z publikací nebo workshopů?
3. Kdo je iniciátorem rozhovorů týkající se sexuální výchovy?
4. Jsou nějaké faktory, které ovlivňují sexuální výchovu v rodině (např. prostředí, náboženství, přítomnost/nepřítomnost sexuální výchovy u rodičů samotných, ...)?
5. Jaká témata týkající se sexuální výchovy by se s dětmi měla řešit a jaká témata jsou s dětmi řešená, jsou zde popřípadě rozdíly v tématech u dívek a chlapců?

Výzkumné šetření probíhalo formou vyplňování dotazníků. Dotazníky byly respondentům sdíleny v elektronické podobě, což vedlo k tomu, že na můj dotazník odpovídali respondenti nejenom z blízkého okolí. Sběr dat trval necelé dva měsíce (2. 1. - 22. 2. 2019) a celkem na můj dotazník odpovědělo 79 respondentů. Dotazník je součástí přílohy č. 1.

Dotazník se skládá z otevřených i uzavřených otázek. Někde bylo možné uvést více odpovědí. Pokud bylo možné uvést více odpovědí, respondent o tom byl vždy informován v popisu otázky. Součástí dotazníku byly i „doplňující otázky“, kde měl respondent uvést odůvodnění své odpovědi na uzavřené otázky.

Byli oslovováni muži a ženy, aby bylo výzkumné šetření genderově zastoupené oběma pohlavními. Z hlediska výběru vzorku respondentů byl zvolen postup „náhodný“, kdy jsem rozeslala dotazníky v elektronické podobě přes diskuzní fóra (např. modrý koník nebo emimino). Tyto webové stránky jsou určeny zejména pro rodiče.

Další část kvantitativní části smíšeného výzkumu se týká vytvoření **hypotéz, které jsou součástí výzkumného šetření.** Při tvorbě hypotéz bylo vycházeno z odborné literatury, tedy z teoretické části.

První hypotéza se týká otázky: „*Kdy by měla podle rodičů sexuální výchova probíhat?*“ Samotná hypotéza je: **Rodiče ve věku do 35 let se více přiklánějí k názoru, že by sexuální výchova měla probíhat před nástupem na základní školu, oproti rodičům ve věku 36 let a výše.** Tato hypotéza vychází z odborné literatury, kde je uváděno, že se začala řešit osvěta týkající se sexuální výchovy ve větší míře zejména v návaznosti na pandemii

HIV/AIDS. O této osvětě je hovořeno zejména v kontextu s 90. lety viz výše. Na základě této pandemie reagovala právě osvěta, jak ve školství, tak i v rodinách a celkově v široké veřejnosti.

Druhá hypotéza se týká otázky: „*Kdo se nejčastěji podílí na sexuální výchově v rodině?*“ a zní: **Sexuální výchovu v rodině spíše praktikují ženy (matky), než muži (otcové).**

Z odborné literatury plyne, že by se měli o sexuální výchovu v rodině zabývat oba dva rodiče, tedy matka i otec, ale je více témat, na které mohou navázat matky (např. dítě se ptá proč má maminka velké břicho, když je těhotná apod.). Dále v této hypotéze vycházím z názorů odborné společnosti, která říká, že by sexuální výchova měla začínat od narození dítěte. Z důvodu mateřské je tedy matka s dítětem častěji, než otec, který chodí do práce. Pokud můžeme říci, že matka je s dítětem častěji, jistě řeší i více otázky výchovy, tedy i sexuální výchovy. Právě raný věk dítěte je zejména s ohledem na rozvoj sexuality a poznávání těla klíčový. Vzhledem k mužům (otcům) se právě odborná společnost staví tak, že ani oni by neměli být vynecháváni, tudíž je to nějaká reakce na to, co se děje nebo může dít v praxi.

Třetí hypotéza se týká otázky: „*Připravují se rodiče na sexuální výchovu svých dětí formou workshopů týkající se sexuální výchovy?*“ a hypotéza zní: **Rodiče, kteří žijí v menších městech nebo na vesnicích, chodí na workshopy, týkající se sexuální výchovy méně, než rodiče žijící ve větších nebo krajských městech.**

Tato hypotéza vychází ze zjištěných dat z teoretické části. Workshopy na téma sexuální výchova v rodině nejsou tolik rozšířené. Většina z nich probíhá pouze v krajských městech nebo v Praze. V malých městech a na vesnicích probíhají v daleko menší intenzitě, nebo neprobíhají vůbec. Na základě nižší dostupnosti workshopů na vesnicích a v malých městech, můžeme předpokládat, že rodiče kteří zde žijí, na ně chodí z důvodu nižší dostupnosti méně.

Čtvrtá hypotéza se týká otázky: *Jaká témata týkající se sexuální výchovy jsou s dětmi řešená?*“ Samotná hypotéza zní: „**Témata týkající se prevence jsou v sexuální výchově v rodině zastupována častěji, než témata týkající se pornografie**“.

Tato hypotéza vychází z výsledků teoretické části, ve které bylo zjištěno, že odborná společnost varuje rodiče před riziky týkající se pohlavních chorob a neplánovaného početí. Naopak tématu týkající se pornografie, není věnováno tolik pozornosti a rodiče nejsou tolik upozorňováni. Pokud se o tématu hovoří, tak většinou jenom v souvislosti s alarmujícími výsledky z praxe. Vzhledem k tomu, že odborná společnost informuje o rizicích pornografie

méně, než o tématu prevence, můžeme předpokládat, že stejné výsledky vzejdou i ze strany rodičů.

3.3 Analýza výzkumného šetření

V první části byla analyzována **charakteristika respondentů**, kteří zodpovídali v rámci dotazníkového šetření. Jednou z hlavních charakteristik je **genderové složení respondentů**, kteří odpověděli na dotazník. Výzkumného šetření se zúčastnilo **73 žen (92,4%)** a **6 mužů (7,59%)**, celkově tedy na dotazník odpovědělo **79 respondentů**.

Mezi další důležitou otázkou týkající se charakteristiky respondentů patří **věkové složení respondentů**. S největším shodným počtem respondenti obsadili **středové škály, tedy konkrétně 25 – 30 let a 30. – 35 let**. Na dotazník odpověděla i jedna respondentka, která byla ve věku do 25 let (1,27%) a tři respondentky, které byly starší než 45 let (3,80%). Dále viz tabulka:

Věková hranice	Počet odpovědí	Procenta
25 – 30 let	21	26,58%
31 – 35 let	21	26,58%
36 – 39 let	12	15,19%
40 – 45 let	20	25,32%
Nevyplněno	1	1,27%
Celkový součet	79	100,00%

Tabulka č. 1 - věkové složení respondentů (vlastní zdroj)

Objektivní rozložení respondentů přineslo i složení z hlediska **lokality bydliště**. Městské i vesnické zastoupení nebylo ve výraznějších rozdílech, výzkumného šetření se zúčastnili i obyvatelé Prahy. **Nejvíce respondentů uvedlo možnost „vesnice”, konkrétně 28 respondentů (35, 44%), viz tabulka:**

Kde bydlíte?	Počet	Procenta
Praha	8	10,13%
Krajské město	20	25,32%

Větší město (16 000 a více obyvatel)	10	12,66%
Malé město (do 15 999 obyvatel)	13	16,46%
Vesnice	28	35,44%
Celkový součet	79	100,00%

Tabulka č. 2 - složení respondentů z hlediska lokality (vlastní zdroj)

Další část výzkumného šetření z hlediska charakteristiky respondentů se týkala **věku a počtu dětí**. **44 respondentů uvedlo, že mají dvě děti (tedy 56% respondentů)**. Další četnou odpovědí bylo jedno dítě. Tento počet uvedlo **28 respondentů (35,44%)**.

Dalším uváděným počet dětí byly tři děti, tento počet uvedlo **5 respondentů (6,33%)**. **Dva respondenti (2, 53%) uvedli, že mají dokonce čtyři děti**.

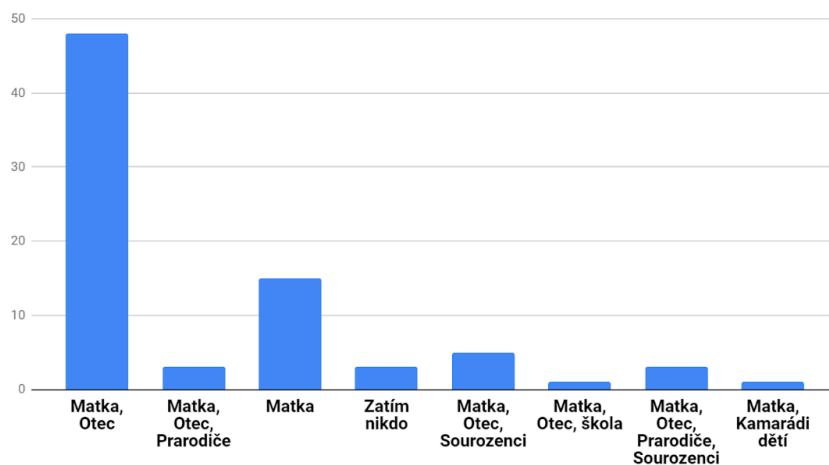
Co se týká věkového složení dětí, tak se jednalo o děti ve věku **0 – 34 let**. **Rodiče měli nejčastěji děti v předškolním věku, tedy 0 – 7 let**. **Nejčastěji rodiče zmiňovali, že mají dítě ve věku třech let**. V příloze č. 2 je přiložen graf, kde je znázorněné celé rozložení věku dětí.

Další část výzkumného šetření se soustředila na **názory rodičů** týkající se samotné sexuální výchovy. **Zde 96% respondentů uvedlo, že by měla sexuální výchova probíhat v rodině**. Můžeme tedy říci, že jsou rodiče pro sexuální výchovu v rodině. Pokud se rodiče stavěli proti sexuální výchově, objasnili to v doplňující otázce. Nejčastěji jako důvod uváděli, že je škola kompetentnější pro vysvětlení (odbornější). Ze strany rodičů je tedy patrné, že by sexuální výchova v rodině měla probíhat.

Další část se týkala samotných výchovných činitelů v rodině, tedy kdo by podle rodičů měl sexuální výchovu s dětmi řešit. V jedné otázce mohli rodiče vybírat z více možností a i více možností zaškrtnout. Z výsledků bylo tedy patrné, **kdo všechno se na sexuální výchově v rodině může podílet**. Nejvíce respondentů uvedl kombinaci „matka” a „otec”.

Mezi dalšími uvedenými činiteli byli: **prarodiče, sourozenci, někdo zde uvedl i vrstevníky**, viz graf:

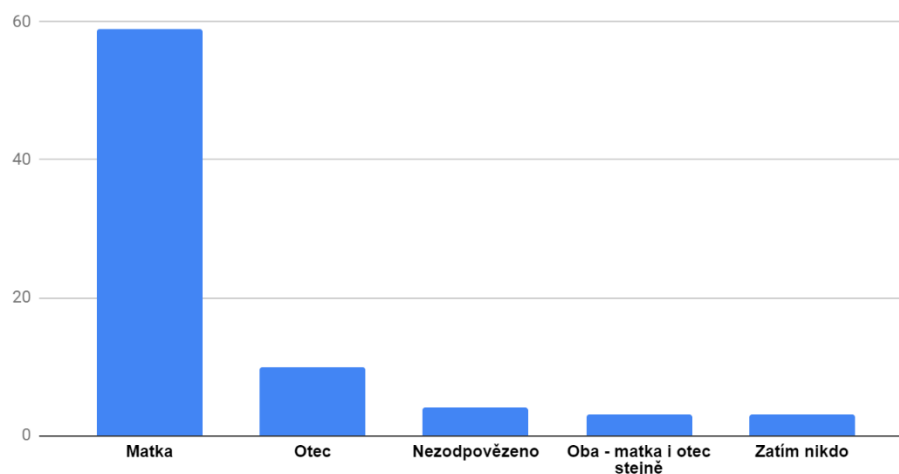
Kdo všechno se u vás v rodině podílí na sexuální výchově vašich dětí?



Graf č. 1 - složení činitelů výchovy (vlastní zdroj)

Objektivnost odpovědí jsem si potvrzovala v rámci doplňkové otázky, kde měli respondenti uvést pouze jednoho činitele sexuální výchovy, který řeší sexuální výchovu nejčastěji. Zde byla nejčtenější odpověď **“matka“**. **Tuto odpověď uvedlo 59 respondentů, celkem 74,68% respondentů.** Můžeme tedy říci, že na sexuální výchově se podílí oba rodiče se silnějším zastoupením matky. Proč tomu tak je vysvětlili respondenti v doplňující otázce tak, že je s dětmi nejčastěji nebo proto, že k ní mají děti větší důvěru. Mezi respondenty byla i část, která se nemohla rozhodnout, a i zde uvedla, že sexuální výchovu v rodině dělají oba rodiče, tedy **„matka“ i „otec“**, viz graf.

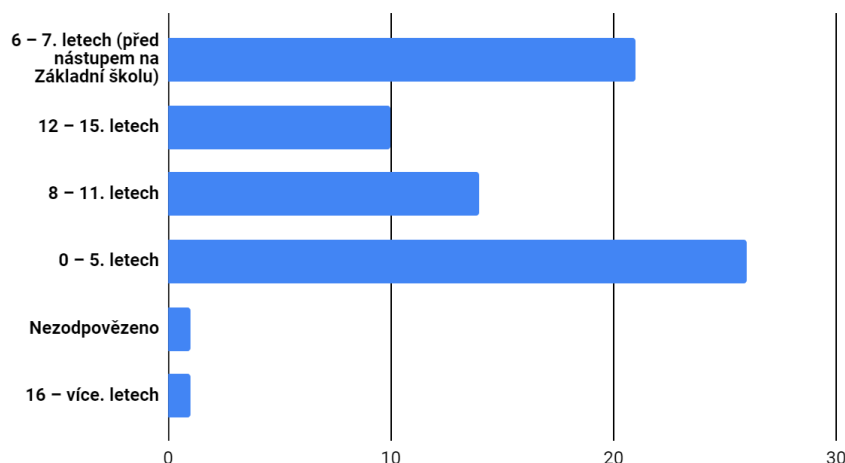
Kdo nejčastěji dětem odpovídá na otázky sexuální výchovy nebo nejčastěji iniciuje rozhovor na toto téma s Vašimi dětmi?



Graf č. 2 - složení činitelů výchovy č. 2 (vlastní zdroj)

Další důležitou částí sexuální výchovy v rodině je **vhodná doba pro začátek sexuální výchovy**. Největší počet odpovědí dostala odpověď, že by se sexuální výchovou mělo začínat v **0 - 5 let**. Konkrétně se jednalo o **35%** všech oslovených respondentů. Respondenti uváděli, že by sexuální výchova dítěte měla probíhat od samotného narození a že je to přirozená součást výchovy a života. Nejméně respondentů uvedlo možnost **16+ let**, jednalo se pouze o jednoho respondenta. Rozložení výsledků je patrné z grafu níže.:

Kdy je podle Vás nejlepší poprvé začít hovořit s dítětem o sexu?



Graf č. 3 - vhodná doba pro začátek sexuální výchovy (vlastní zdroj)

S tím, kdy by se mělo začínat se sexuální výchovou, souvisí i to, jakou by měla mít sexuální výchova v rodině **podobu, tedy jaké volit přístupy**. Proto byli rodiče formou volné otázky dotazováni na to: „*Jakým způsobem u nich sexuální výchova probíhá?*“

Většina dotazovaný se klonila k tomu, že buďto reagují na základě nějaké situace, nebo na základě toho, že se jich dítě ptá a oni mu na dané otázky odpovídají. Část rodičů připustila i to, že vedou rozhovor na základě knih, které si s dětmi pročitají a vysvětlují jim případné nejasné oblasti.

Dalším častým přístupem k sexuální výchově bylo i to, že se k tomu rodiče staví **přirozeně na základě situací a je to běžná součást jejich rodinného života**. Byla zde i část respondentů, která sdělila, že u jejich dětí zatím sexuální výchova neprobíhá z důvodu věku dítěte. Zajímavé bylo zjištění, že tento názor měli rodiče, kteří mají děti již na druhém stupni, a naopak zde byli i rodiče, kteří mají doma dítě předškolního věku a o sexu s ním již hovořili. Tímto se potvrzuje, že pro komplexnější pohled na sexuální výchovu je dobré nestanovovat věkovou hranici u dětí respondentů, protože v každé rodině je tento způsob

odlišný. **S podobou sexuální výchovy v rodině souvisí i témata**, která se v rodině probírají, proto je důležité se ptát na to, o čem rodiče se svými dětmi hovoří.

V dotazníku byl vytvořen seznam témat, která se opírala o odborné publikace a které by měli rodiče s dětmi určitě probírat. **Nejčastějším tématem**, které rodiče s dětmi probírají je „*jak přicházejí děti na svět*“, kterou uvedlo **69 respondentů (88,5%)** a „*rozdíly pohlavního ústrojí u dívek a chlapců*“, kterou uvedlo **67 respondentů (85,9%)**. Další čtenou odpovědí byla „*menstruace*“ **42 respondentů (53,8%)**. Nejméně respondentů odpovědělo, že s dětmi řeší/řešilo „*sexuální praktiky*“ jednalo se pouze o **10 respondentů (12,8%)**. Druhou nejméně uváděnou odpovědí byla „*pornografie a stránky se sexuálním obsahem*“, kterou uvedlo pouze **20 respondentů (25,6%)** a „*jak se probíhá*“, kterou uvedlo **30 respondentů (38,5%)**. Vyrovnaně se držela témata týkající se „*prevence proti početí*“ **44 respondentů (56,4%)**, „*prevence proti pohlavním chorobám*“ **39 respondentů (50%)**. Výsledky a kombinace uváděných odpovědí jsou patrné z příložené tabulky č. 4.

Rodiče zmiňovali hodně i téma týkající se obrany proti zneužívání. Dále se zde objevovala témata týkající se vztahů a propojení sexu s city, krásy sexu a příležitostného sexu (celkově uvolněnější témata, které se týkají už pohlavního života jako takového).

V rámci probíraných témat respondenti odpovídali na to, zde se bude sexuální výchova nějak lišit v případě, že mají rodiče více dětí. Většina se kloní k tomu, že se lišit nebudou nebo maximálně s přihlédnutím na genderové otázky, které rozebírám v další části.

Z hlediska **četnosti praktikování sexuální výchovy v rodině** je dle odpovědí patrné, že pouze **20 respondentů (25,32%)** odpovědělo, že řeší sexuální výchovu pravidelně. Dále **31 respondentů (26,7%)** uvedlo, že řeší sexuální výchovu na základě situací (což vyplynulo z předchozích otázek).

Můžeme tedy říci, že sexuální výchova spíše v rodinách probíhá, protože pokud někdo z respondentů uvedl, že sexuální výchova v rodině neprobíhá, odůvodnil to v doplňkové odpovědi tak, že je to tím, že je dítě ještě malé (jednalo se zejména o ty nejmenší děti do 3 let). Tedy obavy ze strany odborné společnosti toto spíše nepotvrzuje, jedná se však o malý vzorek respondentů, tedy nemůžeme názory odborné veřejnosti zcela vyvrátit.

S touto otázkou souvisí i to, zda můžeme říci, že je převážně dítě hlavním **iniciátorem rozhovorů** na téma sex. Což se z výzkumného šetření nepotvrdilo, viz tabulka.

Z dotazníkového šetření jednoznačně nevyplývalo, zda jsou děti iniciátory rozhovorů na toto téma. **27 respondentů (35,5%)** uvedlo odpověď „*spíše ne*“, **21 respondentů (27,6%)** uvedlo „*spíše ano*“. Obdobné byly i odpovědi „*určitě ano*“ a „*určitě ne*“, tudíž zde nemůžeme potvrdit ani vyvrátit to, že jsou děti iniciátory rozhovorů.

Další část se týkala „*rozdílnosti sexuální výchovy u dívek a u chlapců*“, kde výsledek dopadl jednoznačně tak, že si **54 respondentů (68,35%)** myslí, že **sexuální výchova by měla probíhat stejně u dívek i chlapců**. Toto se opět opírá o to, co jsem vysledovala v teoretické části.

V rámci odůvodnění rodiče nejčastěji uváděli, že maximálně více specifikují téma menstruace u dívek a u chlapců zase oblasti týkající se jejich ejakulace apod. Pokud byl někdo proti tomuto tvrzení, nejčastěji uváděl to, že lidská sexualita je u dívek a chlapců odlišná, a proto by i sexuální výchova měla být odlišná. Dalším názorem bylo to, že dívky a chlapci vyžívají v jiném věku.

Další část tvořila **informovanost rodičů**, která není ovlivňována jenom jejich vlastními zkušenostmi, ale i tím, jak oni sami přistupují ke vzdělávání se v této oblasti např. formou čtení. Pouze **18 respondentů (22,8%)** uvedlo, že četlo nějakou publikaci o sexuální výchově a pouze **3 respondenti (3,8%)** potvrdili, že byli na nějakém workshopu týkající se sexuální výchovy. Z výzkumného šetření je tedy patrné, že rodiče toto podceňují a čtením knih i chozením na workshopy se na sexuální výchovu dopředu nepřipravují.

Z hlediska přístupu k sexuální výchově je důležité se ptát na faktory, **které mohou sexuální výchovu ovlivňovat**. **Z toho důvodu** rodiče odpovídali na faktory, které ovlivňují jejich přístup k sexuální výchově jejich dětí. Dotazník byl zaměřen zejména na náboženství a jeho vliv na výchovu. **Pouze 9 respondentů (11,4%)** uvedlo, že **sexuální výchovu v jejich rodině ovlivňuje přítomnost nějaké víry**. Zbylí respondenti uvedli, že sexuální výchovu neovlivňuje náboženství v rodině, tudíž můžeme říci, že výsledek šetření ukázal, že sexuální výchovu v rodinách víra neovlivňuje.

Z doplňkových otevřených odpovědí vyplynulo, že v rodinách, **kde výchovu ovlivňuje náboženské vyznání, se to projevuje spíše jen vštěpováním morálních hodnot a chápání pohlavního styku jako věc patřící do vztahu až po svatbě**. Zajímavé je, že mezi respondenty byli i zástupci několika náboženství, přičemž se jejich základní postoje v těchto

bodech shodují. Až na jeden případ, kdy se jedno o respondentku muslimského vyznání, jsou všichni pro sexuální výchovu, a v rodinách probíhá.

Zde přikládám argumentaci k přítomnosti náboženství ve výchově:

- a) *“Chceme s dětmi mluvit o důležitosti předmanželské čistoty.”*
- b) *“Budeme děti vést k tomu, aby se na sex dívali jako na něco hezkého, ale zároveň aby si to nechali pro svého životního partnera, pokud to má mít tu hloubku, kterou Bůh zamýšlel.”*
- c) *„Sex a erotika patří za zavřené dveře domova.”*
- d) *“Jsme muslimská rodina a tam je sexualita trochu tabu. Panují zde přísnější pravidla pro kontakt mezi mužem a ženou.”*

Důležitou otázkou a faktor, který může ovlivňovat sexuální výchovu dítěte je to, zda jí měl sám rodič. Proto byla kladena otázka, zda *„Probíhala sexuální výchova u rodičů samotných?“*. Z výsledků je patrné, že většina dotázaných rodičů připouští, že u nich **sexuální výchova spíše neprobíhala**. Konkrétně **35 respondentů (44%)** uvedlo, že u nich samotných sexuální výchovy *„spíše neprobíhala”*, což byla zároveň nejčtenější odpověď. Nejméně odpovědí dostala možnost *„určitě ano“*. Pouze **10 respondentů (12,66%)** uvedlo, že u nich sexuální výchova určitě proběhla. Můžeme tedy říci, že v rámci výzkumného šetření se zjistilo, že u respondentů sexuální výchova spíše neproběhla. Toto je lépe znázorněno na přehledové tabulce na následující stránce.

Probíhala u Vás samotných sexuální výchova, když jste byl/a dítě?	Počet	Procenta
Určitě ano	10	12,66%
Spíše ano	21	26,58%
Spíše ne	35	44,30%
Určitě ne	13	16,46%
Celkový součet	79	100,00%

Tabulka č. 3 - sexuální výchova u respondentů (vlastní zdroj)

Jak již bylo zmíněno, tak není důležité se ptát jenom na to, zda rodiče sami sexuální výchovu měli, ale také na to, zda je samotné ovlivnila při výchově jejich dětí. Z toho hlediska může sexuální výchovu ovlivňovat její absence u samotných rodičů nebo to, že byla praktikována

dobře a jak rodiče navazují na své rodiče. **29 respondentů (36,71%) uvedlo, že je ovlivnila sexuální výchova, kterou prošli oni samotní.**

Nejméně respondentů uvedlo, že je jejich sexuální výchova nijak neovlivnila, konkrétně 9 respondentů (11,39%) viz tabulka:

Ovlivnila přítomnost/nepřítomnost sexuální výchovy u vás samotných to, jakým způsobem v tomto směru vychováváte vaše děti?	Počet	Procenta
Určitě ano	29	36,71%
Spíše ano	21	26,58%
Spíše ne	20	25,32%
Určitě ne	9	11,39%
Celkový součet	79	100,00%

Tabulka č. 4 – ovlivnění sexuální výchovy dětí sexuální výchovou respondentů (vlastní zdroj)

Zajímavým zjištěním je to, že pokud respondenti byli spokojeni se sexuální výchovou u nich samotných, způsob výchovy opakují i u svých dětí. Pokud byli spokojeni, uváděli, že opakují to, že s dětmi čtou knihy o sexuální výchově nebo jsou k výchově stejně otevření, jako byli jejich rodiče. Otevřenost byla velmi zmiňována i u respondentů, kteří se klonili k tomu, že je sexuální výchova ze strany rodičů ovlivnila tak, že jí chtějí dělat lépe. Vyjma otevřenosti se zde uvádělo to, že chtějí dětem poskytovat více informací a chtějí, aby se děti nestyděly o těchto tématech hovořit. Dále viz následující tabulka:

Ovlivnila přítomnost/nepřítomnost sexuální výchovy u vás samotných to, jakým způsobem v tomto směru vychováváte vaše děti?	Počet	Procenta
Určitě ano	29	36,71%
Spíše ano	21	26,58%
Spíše ne	20	25,32%
Určitě ne	9	11,39%
Celkový součet	79	100,00%

Tabulka č. 5 - ovlivnění sexuální výchovy dětí (vlastní zdroj)

Se sexuální výchovou v rodině souvisí i **sexuální výchova mimo rodinu**. Z odpovědí je patrné, že se rodiče nejvíce kloní k tomu, že by podle nich **měla probíhat sexuální výchova ve škole. Tuto odpověď uvedlo 67 respondentů (85,9%)**.

To, že by měla být praktikována sexuální výchova ze strany **sociálního pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole) zvolilo 46 respondentů (59%)**.

Zde samozřejmě bráno v potaz, že "pozice" sociálního pedagoga není pevně ukotvená a je provozována nejčastěji na základě preventivních programů, které poskytují externisté.

Jako odůvodnění byl nejvíce zmiňován jiný pohled na sexuální výchovu, znalost odborníků, ostýchavost dětí hovořit s rodiči o některých specifických tématech jako jsou fetiše, sexuální praktiky apod. Celkově se respondenti klonili k tomu, že je dobré, aby mělo dítě názory z více stran. Je však důležité zmínit, až **50 respondentů (63,29%) si myslí, že by daný pracovník nebo zařízení mělo postupy konzultovat s rodiči**. Rodiče zmiňovali, že chtějí vědět, že něco takového bude ve škole probíhat, aby se mohli připravit na případné dotazy a věděli, že jim byly tyto informace sdělovány. Dále zmiňovali, že chtějí vědět i to, co jim bylo přesně zmiňováno.

Podobný výsledek vyšel i z hlediska řešení rizikového chování, kde **69 respondentů (98,6%) uvedlo, že by mělo být rizikové chování u dítěte řešeno ze strany rodičů**. Rodiče měli možnost i u této otázky uvést více odpovědí. **22 respondentů (31,4%) uvedlo dětského psychologa a 20 respondentů (28,6%) uvedlo řešení ze strany „sociálního pedagoga“**, viz příloha č. 5.

3.4 Vyhodnocení hypotéz

První hypotéza se týkala toho, kdy (v kolika letech dítěte) by se mělo začínat se sexuální výchovou dítěte, a dávala jsem si hypotézu takovou, že: **Rodiče, ve věku do 35 let se více přiklánějí k názoru, že by sexuální výchova měla probíhat před nástupem na základní školu, oproti rodičům ve věku 36 let a výše**. Z celkového výzkumného šetření plyne to, že většina dotazovaných si myslí, že by měla sexuální výchova probíhat před nástupem nebo v období nástupu na základní školu, tedy ve věku 6 - 7 let. **Konkrétně 50 respondentů si myslí, že by sexuální výchova měla probíhat ve věku od 0 do 7 let, celkově se jedná 64,1% dotázaných**.

Z hlediska porovnání odpovědí se tato hypotéza nepotvrdila, protože z **29 odpovědí, které se klonily k věkové hranici 0 - 5 let bylo pouze 16 respondentů ve věku do 35 let**, zbylou část respondentů tvořili respondenti ve věku **36+**, mezi kterými byli i ti, kteří byli ve věku

45+. U odpovědi **6 -7 let** bylo pouze **11 respondentů z 21 respondentů do 35 let. Zároveň respondenti do 35 let čteně uváděli i odpovědi, kdy by se mělo se sexuální výchovou začínat ve věku 8+.** Tuto hypotézu se tedy nepodařilo obhájit.

Na to, kdy se sexuální výchovou začínat nemá vliv věk rodičů. Rodiče, kteří vyrůstali ještě v dobách minulého režimu, jsou také nakloněni k tomu, že by se sexuální výchovou dítěte mělo začínat dříve, než až po nástupu na základní školu. Je zřejmé, že v tomto případě ovlivňuje počátek sexuální výchovy v rodině jiný faktor než věk. Jako jeden z často uváděných faktorů patřilo to, že se obávají vlivu vrstevnických skupin nebo to, že sami rodiče měli sexuální výchovu od narození, proto jim to přijde přirozené a nijak se nad tím nepozastavují. Toto je kladné zjištění, protože ke stejnému názoru se vyjadřuje i odborná veřejnost, která říká, že by se se sexuální výchovou mělo začínat od narození. Dále výsledky viz tabulka:

Kdy je podle Vás nejlepší poprvé začít hovořit s dítětem o sexu?					
Jaký je Váš věk?	0 – 5 letech	6 – 7 letech (před nástupem na Základní školu)	8 – 11 letech	12 – 15 letech	16+
méně	1				
25 – 30 let	9	4	7	2	
31 – 35 let	6	5	4	2	1
36 – 39 let	3	4	3	1	
40 – 45 let	7	5	1	3	
více	3				

tabulka č. 4 - poměr věku respondentů a začátku sexuální výchovy (vlastní zdroj)

Druhá hypotéza se týkala činitelů výchovy v rodině, tedy kdo nejčastěji s dětmi řeší otázky sexuální výchovy. Konkrétně se jednalo o hypotézu: **Sexuální výchovu v rodině spíše praktikují ženy (matky), než muži (otcové).** Tuto hypotézu můžeme potvrdit, protože i když nejčtenější kombinací odpovědí na otázku „*kdo se podílí na sexuální výchově*” byla jak odpověď „*otec*”, tak i odpověď „*matka*”, celkově nejvíce dotázaných obdržela matka. Toto potvrdila až doplňující otázka, kde odpověď „*matka*” uvedlo nejvíce respondentů, konkrétně se jednalo o **59 respondentů (74,68%)**. Z doplňujících odpovědí na otázky vyšlo jako odůvodnění to, že je matka s dítětem častěji než otec (mateřská dovolená) a dále to, že mají děti k matce větší důvěru. Můžeme tedy tuto hypotézu potvrdit, je však důležité zmínit to, že je patrný silný vliv obou rodičů. I toto můžeme považovat za pozitivní zjištění, protože v sexuální výchově jsou důležití oba výchovní činitelé. Dítě se učí od obou rodičů a úplná absence jednoho z nich ve výchově není pozitivní faktor na další fungování jedince,

zejména v případě navazování vztahů, což bylo patrné z teoretické části, kde jsem se na oba výchovné činitele zaměřovala.

Třetí hypotéza se týkala toho, zda se rodiče připravují na sexuální výchovu svých dětí z publikací nebo workshopů. Hypotéza zněla tak, že: **Rodiče, kteří žijí v menších městech nebo na vesnicích, chodí na workshopy, týkající se sexuální výchovy méně, než rodiče žijící ve větších nebo krajských městech. Pouze 3 respondenti (3,8%) potvrdili**, že byli na nějakém workshopu týkající se sexuální výchovy, z toho **2 respondenti (2,53%)** byli z krajského města a **1 respondent (1,27%)** byl z vesnice. Vzhledem k malému počtu respondentů nemůžeme tuto hypotézu zcela potvrdit nebo vyvrátit, ale z dostupných výsledků je pravděpodobné, že by hypotéza byla potvrzena. Celkově však můžeme říci, že se rodiče všeobecně nepřipravují na sexuální výchovu v rodině formou workshopů, protože se ani čtvrtina dotázaných nepřihlásila k tomu, že by na nějaký workshop docházela. Proč tomu tak je, je otázkou pro další pozorování, můžeme však předpokládat, že zde hraje roli to, že mají rodiče pocit, že to nepotřebují, nemají na to čas nebo neví, že něco takového probíhá. Jedná se však o spekulaci, kterou by bylo nutné dále otevřít k hlubšímu zkoumání.

Čtvrtá hypotéza se týká otázky probíraných témat v rodině, týkající se sexuální výchovy. K této otázce je pokládána hypotéza, která se týká tématu pornografie, které je často opomíjené. Samotná hypotéza zní: **„Témata týkající se prevence jsou v sexuální výchově v rodině zastupována častěji, než témata týkající se pornografie“**.

Tuto hypotézu se podařilo potvrdit, protože téma pornografie uvedlo pouze **20 respondentů (25,6 %)**, kdežto témata prevence je v rodinách více zastoupeno. **Téma prevence proti pohlavním chorobám uvedlo 39 respondentů (50%)** a **téma prevence proti početí 44 respondentů (56,4%)**. Můžeme tedy říct, že z výzkumného šetření plyne, že rodiče věnují spíše pozornost tématům týkající se prevence, než tématům týkající se pornografie, tedy hypotézu se mi podařilo potvrdit. Opět tento zjištěný jev potvrzuje to, co se ukázalo na základě odborné literatury. Zde byly zmiňovány alarmující výsledky týkající se shlížení pornografického materiálu u mladistvých a jejich vliv na jejich budoucí život a navazování vztahů.

3.5 Konceptuální rámec kvalitativního výzkumného šetření

Kvalitativní část smíšeného (kombinovaného) výzkumného šetření slouží jako doplnění informací z hlediska sexuální výchovy v rodině na základě rozhovorů s respondentkami z několika oblastí. Jak již bylo zmíněno, tato práce obsahuje i kvalitativní část, protože je důležité znát i subjektivní významy a důvody jednání rodičů.

Kvalitativní výzkumné šetření vychází z Hendla, který napsal obsáhlou publikaci s názvem „Kvalitativní výzkum“ a popisuje zde kvalitativní výzkum i v souvislosti se smíšeným výzkumným šetřením (Hendl, 2007). Metodou kvalitativní části práce byly rozhovory. Rozhovory proběhly volně na základě pokládaných otázek z mé strany, které jsem měla předpřipravené.

Část otázek byla stejná pro všechny respondenty, část vyplynula na základě rozhovorů a doptávání se. K zaznamenávání dat jsem nepoužívala žádné záznamové zařízení z důvodu toho, aby se respondenti cítili příjemně a nebáli se hovořit o citlivých oblastech sexuální výchovy.

Cílem tohoto výzkumného šetření je se zaměřit na specifické faktory, které mohou ovlivňovat sexuální výchovu, tedy její počátek, probíraná témata apod. Mezi takové specifické faktory můžeme řadit náboženství, rozvod nebo to, jakým způsobem byli vychováváni v této oblasti samotní rodiče.

Jedná se spíše o doplnění kvantitativní části, která tvoří větší podíl empirické části bakalářské práce a nese s sebou více zjištěných dat v návaznosti na teoretickou část. Jedná se o podrobnější popis jednotlivých přístupů. Jedná se o rozhovory (interview).

I kvalitativní část výzkumného šetření se opírá o hlavní výzkumný problém, a to působení sexuální výchově v rodině. Rozhovory byly vedeny na základě připravených otázek a na základě odpovědí se dále rozvíjely, jedná se tedy **polostrukturované rozhovory**.

Výzkumného šetření se účastnili čtyři respondenti **ve věku od 23 do 47 let**. Jednalo se o tři ženy a jednoho muže. Všichni žijí trvale na území České republiky a nepocházejí z jednoho místa bydliště (jednoho města).

Všichni respondenti žijí v heterosexuálních vztazích a všechny jejich děti netrpí žádným mentálním ani fyzickým postižením. Toto zmiňováno, protože výchova v rodinách, kde děti vychovávají rodiče stejného pohlaví je natolik velké téma, které by si zasloužilo více prostoru v rámci samotného šetření, a tudíž jsem k němu nepřistoupila. To samé platí i pro

rodiny, kde se řeší výchova mentálně postiženého nebo fyzicky postiženého dítěte. Toto se i z odborného hlediska řeší odděleně a dotýká se to spíše speciální pedagogiky.

Samotný **sběr dat** probíhal na základě rozhovorů v klidném místě formou dialogu. Rozhovor nebyl zachycován žádným audiovizuálním zařízením z důvodu toho, aby se respondenti cítili příjemně a nemělo to vliv na sdělované informace. Rozhovor se s každým respondentem zaměřoval na specifické faktory, které mohou ovlivňovat sexuální výchovu v rodinách. Například u respondentky č. 3, která je rozvedená, byl kladen důraz na to, zda nepřítomnost otce (manžela) ovlivnila sexuální výchovu její starší dcery a zda si myslí, že rozvod poznamená její dceru do dalšího jejího partnerského života.

Formální pravidla týkající se samotných rozhovorů, které budou sdělovány na začátku rozhovorů:

- a) Vysvětlení průběhu celého rozhovoru a proč ho vlastně provádím, co mě k němu vede.
- b) Nástin oblastí, na které se v rámci rozhovoru budu ptát.
- c) Způsob, jakým si budu zaznamenávat data a jak si popřípadě budu ověřovat informace, které mi jsou nejasné.
- d) Kladený důraz na pravdivost informací a jak se zachovat, pokud bude nějaká otázka nepříjemná.

Definování výzkumných otázek bylo stanoveno na základě teoretické části práce. Na základě teoretické části bylo zjištěno, že se věnuje poměrně dost prostoru otázkám emocionální funkce a citové části výchovy, proto jsem si položila výzkumnou otázku: „**Co ovlivňuje působení sexuální výchovy v rodině?**“ Jako metoda zjištění informací a zodpovězení si na tyto otázky byl zvolen rozhovor s respondenty. Aby bylo možné zodpovědět si tuto výzkumnou otázku, bylo nutné si sestavit dílčí otázky. Tyto otázky byly zvoleny tak, aby jejich zodpovězení mohlo vést k zjištění nějakých odlišností od výkladu toho, jak by měla vypadat sexuální výchova a zjišťování, proč to v daném případě tak není a zda je to ovlivněno specifickým faktorem.

Dílčí otázky pro respondenty:

- a) Jakým způsobem u Vás v rodině probíhá v sexuální výchova?
- b) Kdy si myslíš, že by se mělo začínat sexuální výchovou / kdy jste s ní začínali Vy?

- c) Jakým způsobem probíhala sexuální výchova u Vás?
- d) Jaká témata v rodině řešíte?
- e) Bylo Vám trapné o sexu se svými dětmi hovořit?
- f) Podílíte se na sexuální výchově v rodině oba dva s partnerem/manželem?
- g) Jaký máš názor na sexuální výchovu mimo rodinu?

Teorie výzkumu je taková, že není možné jednoznačně určit, jaký faktor ovlivňuje sexuální výchovu v rodině. Každý z faktorů bude mít v nějaké míře vliv na výchovu. Specifika se mohou navzájem prolínat.

3.6 Charakteristika respondentů

Všichni respondenti jsou ve věku od 23 let do 47 let, žijí na území České republiky, kde i probíhá po celou dobu výchova jejich dětí. Vyjma čtvrtého respondenta (muže) jsou všechny ostatní respondentky vdané. Každý z respondentů aktuálně řeší otázky výchovy, tedy i sexuální výchovy u svých dětí, které jsou ve věku od 1,5 roku do 23 let. Mezi dětmi jsou jak dívky, tak chlapci. Každý z respondentů byl pečlivě vybrán tak, aby byl u každého zastoupený specifický faktor, který může ovlivňovat sexuální výchovu v rodině (např. náboženství, rozvod atd.).

Respondentka č. 1 je 23 let, žije se svým manželem s dvouletou dcerou v oblasti Podkrkonoší. Momentálně se i vzhledem k výchově dcery nachází na mateřské dovolené. Celý život vyrůstala v rodině, kde výchovu ovlivňovala víra rodiny, konkrétně víra Adventistů sedmého dne, protože otec byl představitel této církve. Proto zde byl kladen velký vliv i na respondentku.

Dceři jsou tři roky a zatím poznává svět s maminkou na mateřské dovolené.

Respondentka si vzala muže z prostředí rodiny, kde naopak nebyla víra žádná, jednalo se o rodinu, kde převládal ateismus. Manžel respondentky se přizpůsobil víře a hodnotám rodiny a do církve vstoupil také, proto církve Adventistů sedmého dne ovlivňuje i výchovu jejich dcery. Dalším faktorem, který ovlivňuje výchovu, je to, že oba se aktivně věnují sportu a jsou otevření pěstounské péči, samotná respondentka pochází z rodiny, která měla v pěstounské péči 3 děti.

Respondentce č. 2 je 47 let, žije se svými dvěma dětmi a manželem, dívkou a chlapcem, v malé vesnici na samotě v Podkrkonoší. Respondentka pracuje na plný úvazek ve vězení, manžel je též pracovně vytížen. Obě děti chodí do základní školy, dívce je jedenáct let a chlapci je třináct let. Celá výchova a život rodiny se opírá o vztah k přírodě a ke zvířatům, k čemuž napomohlo to, že rodina měla ovčí farmu, takže děti byly po celou dobu venku se zvířaty. Podmínky bydlení blízko hor a vztah k přírodě doplňuje blízký vztah k horám a zdravému životnímu stylu celé rodiny.

Rodina se nehlásí otevřeně k žádné víře a nejsou zde žádné jiné faktory, které by výrazně ovlivňovaly chod rodiny.

Respondentce č. 3 je 43 let, žije v krajském městě, konkrétně v Hradci Králové, se svým manželem a tříletou dcerou, která před nedávnem začala chodit do mateřské školky. Respondentka pracuje na hlavní pracovní poměr v administrativní sféře. Respondentka má ještě starší dceru z prvního manželství, které je aktuálně 23 let a již s respondentkou nežije v jedné domácnosti, protože si právě dokončuje vysokoškolské vzdělání. I tak si jsou velmi blízké a jsou v pravidelném kontaktu.

Respondentka si prošla nepříjemným rozvodem, který ji zastihl v období dospívání její starší dcery. V současné době má nového manžela, se kterým má druhou dceru.

Respondent č. 4 je mu 30 let, žije na vesnici s dvěma dětmi a přítelkyní. Obě děti má se svou současnou přítelkyní, v nadcházejících měsících se budou s přítelkyní brát. Starší je dcera, které jsou 4 roky a již chodí do mateřské školky, mladší je syn, kterému je rok a půl. Respondent pracuje v bance jako specialista na oddělení IT oddělení. Ve volném čase se věnuje zejména sportu, hraje fotbal a trénuje dorost dětí. Děti a rodina jsou pro něj na prvním místě a snaží se jim maximálně věnovat a pomáhat tak přítelkyni, která je momentálně na mateřské dovolené. Jeho rodiče přistupovali k sexuální výchově hodně otevřeně a vše mu vysvětlovali naprosto otevřeně.

3.7 Analýza rozhovoru

Analýza probíhala na základě zapsaných rozhovorů, na základě kterých byly vytvořeny kódy, které byly tvořeny dle vlastností zjištěných informací. Jako podpora pro přípravu rozhovorů sloužili metodologické publikace, které se zaměřují na kvalitativní výzkum,

konkrétně se jednalo o publikaci Hendla (2007). Hendl ve své publikaci upozorňuje na úskalí kvalitativního výzkumu a popisuje zde, jak by se měl vést rozhovor. (Hendl, 2007). Dalším autor, ze kterého bylo čerpáno, je Řiháček (2013). Z jeho publikace bylo čerpáno zejména v případě vytváření otázek a posléze následného kódování (Řiháček, 2013).

Na základě rozhovorů byly vytvořeny kódy, které jsou uspořádány do samotným kategorií. První kódování se týkalo vzniklé kategorie **přirozenost**:

Respondentka č. I:

Já: „Probíhá u vás v rodině sexuální výchova? Popřípadě, jakým způsobem probíhá u vás v rodině sexuální výchova?“

Respondentka: „Já i můj manžel se snažíme dceru vést k sexuální výchově od počátku, jakmile začala být zvědavá, hnedka jsme se jí snažili všechno vysvětlit. Např. chodíme před ní nazí a všechno jí vysvětlujeme. Používáme různé knížky, které si spolu čteme, a to nám k tomu pomáhá. Dle mého názoru by měla sexuální výchova probíhat primárně v rodině.“

Respondentka č. II:

Já: „Jakým způsobem řešíte sexuální výchovu u vás v rodině?“

Respondentka: „Sexuální výchovu v rodině řešíme od narození našich dětí. Vzhledem k tomu, že bydlíme na venkově, tak děti vidí, jak se rozmnožují zvířata a my na to navazujeme a vysvětlujeme, proč to tak je. Sexuální výchova je tedy přirozenou součástí našeho života.“

Respondentka č. III:

Já: „Jakým způsobem řešíte sexuální výchovu u vás v rodině?“

Respondentka: „Sexuální výchovu u nás řešíme od narození dcer, je to přirozenou součástí našich rozhovorů, které se týkají i vztahu. Toto platí zejména pro starší dceru, se kterou řešíme její milostný život i v jejím dospělém věku.“

Respondent č. IV:

Já: „Kdy si myslíš, že by se mělo začínat sexuální výchovou?“

Respondent: „Sexuální výchova je součástí výchovy našich dětí a přistoupili jsme k ní už od jejich narození. Děti se nás ptají a my jim odpovídáme, není tak nutné uměle vytvářet rozhovory.“

Kódy, ze kterých byla vytvořena kategorie **partnerství**:

Respondentka č. I

Já: „Jaké jsou principy, které chceš předat své dceři“

Respondentka: „Že by měla mít jednoho sexuálního partnera za život, tak jako jsem to měla já, je důležité si počkat na někoho pravého.“

Respondentka č. II

Já: „Jak si myslíš, že ovlivnil tvůj rozvod s manželem tvou starší dceru?“

Respondentka: „Mojí dceru nejvíce ovlivnil můj rozvod s jejím otcem v tom, že bude více vážit vhodný výběr partnera, protože mužům díky svému otci méně věří.“

Respondentka č. III

Já: „Kdo u vás v rodině řeší otázky sexuální výchovy?“

Respondentka: „Oba dva s manželem, všechno řešíme společně, jsme v tomto ohledu ve všem za jedno a táhneme za jeden provaz.“

Respondent č. IV

Já: Kdo u vás v rodině řeší otázky sexuální výchovy?“

Respondent: „S přítelkyní řešíme všechno společně, oba dva dětem společně vysvětlujeme otázky sexu a dáváme dětem příklad, jak by se k sobě měli partneri chovat.“

Z dalšího kódování vznikla kategorie **informovanost**:

Respondentka č. I:

Já: „Jaké jsou témata, které budeš s dcerou probírat nebo které již s dcerou řešíš z oblasti sexu?“

Respondentka: „Asi všechny, od vzniku života, až po to, co je pornografie, je podle mě důležité o tom mluvit, aby věděla, co je dobře a co je špatně, samozřejmě je důležité témata přizpůsobit věku dítěte.“

Respondentka č. II

Já: „Jakým způsobem probíhala sexuální výchova u tebe samotné?“

Respondentka: „U mě samotné sexuální výchova vůbec neprobíhala, proto mi chyběli důležité informace i týkající se menstruace, proto se snažím, aby moje děti byli lépe informovaní, než jsem byla já.“

Respondentka č. III:

Já: „Jaký máš názor na sexuální výchovu ve škole?“

Respondentka: „Dle mého názoru by měla sexuální výchova probíhat v rodině, protože se sexuální výchova opírá o hodnoty, které se v rodině zastávají, proto bych sama nechtěla, aby se moje děti dozvíдали informace o někomu cizího. Chci si určovat sama, jaké informace se budou dítěti v této oblasti sdělovat.“

Respondent č. IV:

Já: „Jaká témata v rodině řešíte?“

Respondent: „S dětmi mám v plánu řešit všechno tak, jak to se mnou řešili moji rodiče, chci, aby byli stejně informováni.“

Na základě kódování byly tedy vytvořeny 3 kategorie dle toho, v čem byla nalezena shoda. Jednalo se zejména o spojitosti, které přetrvávaly i přes vliv specifických faktorů, které mohly ovlivňovat působení sexuální výchovy v rodině. Jedná se tedy o tyto kategorie:

- **přirozenost,**
- **partnerství/manželství,**
- **informovanost.**

První popisovaná kategorie je **přirozenost**. Z hlediska získaných dat je patrné, že kategorie týkající se přirozenosti je velmi silná u všech respondentů. U každého z respondentů se projevuje specifickým způsobem. Například respondentka č. 1 chápe mimo jiné přirozenost i v tom, že jak zmiňovala v rozhovoru: „*V rodině nechodíme oblečení před dcerou a nahota je běžný jev, který doplňuje přirozenost sexuální výchovy. Dcera reaguje na to, že matka a otec mají různé pohlaví a rodiče na základě toho mohou vysvětlovat, proč to tak je a že je v pořádku, že mají maminka a tatínek odlišné pohlaví*“ (Respondentka č. 1, 2019). Nahotu v rodině zmínila i respondentka č. 2 i respondentka č. 3, obě to chápou jako přirozenou součást jejich rodinného života a součást sexuální výchovy, protože tak dítě vnímá rozdíl u matky i otce a učí se tak k přirozenému rozvoji vlastní sexuality. Respondent č. 4 připouští, že

k nahotě přistupují obezřetněji, což je dáno zejména společnou domácností s prarodiči. Přirozenost chápe v tom, že je samotná sexuální výchova součástí výchovy dětí od narození, kdy se děti ptají na různé otázky a on s přítelkyní na tyto dotazy odpovídá.

V tom, jak je přirozenost v rodině výrazná, jsme se nesetkali jenom ve způsobu prezentování nahoty, ale např. i samotném výkladu sexuální výchovy. Respondentka číslo č. 1 sdělila, že je sexuální výchova součástí jejich běžného života, nijak nenarušuje jejich náboženství. To naopak využívá jako nástroj k vysvětlení některých pojmů a staví to do kontextu s vírou. Její dcera se tak učí a poznává svět týkající se sexu a sexuality v běžné podobě (přirozené) a chvíle, kdy „jí rodiče vzdělávají“ nevnímá jako něco, co se liší od běžného dne. V této souvislosti vyniká i specifický faktor venkova u respondentky č. 2, která zmínila, že užívá prostřední venkova jako nástroj pro vysvětlení sexuální výchovy, kdy dítě, aniž by to „vnímalo“, se vzdělává v oblasti sexuální výchovy. Vidí, jak se rozmnožují zvířata a dle toho na základě výkladu rodičů učí chápat otázky pohlavního života a sexuality. Dále k tomu sdělila: *„Lituji děti, které vyrůstají ve městě, protože jsou o toto ochuzené, tady bych alespoň doporučila jít s dětmi do ZOO nebo jim třeba pustit nějaký přírodovědný pořad, kde to uvidí zprostředkovaně a rodičům tak nebude tolik trapné o tématu hovořit, protože na to můžou přirozeně navázat“* (Respondentka č. 2, 2019).

U respondentky č. 2 můžeme uvést i příklad s pornografií, kdy děti využily nestřeženého okamžiku a na internetu objevili „gay porno“. Po zhlédnutí videa, kterému děti nerozuměly, přišly samy za rodiči, kteří jim na základě dané situace vysvětlili, co to tam vlastně viděli, a že to není přirozený projev lásky a je to „nahrané“. Říká, že i díky této zkušenosti si všechna témata sami přirozeně vyhledali, že žádné tabu z běžných témat nemají, i když toto bylo pro ně nejtěžší a sami by s tímto tématem nezačali, protože jim to bylo proti srsti (Respondentka č. 2, 2019).

Respondentka č. 3 přistupuje k sexuální výchově jako k „přátelskému rozhovoru“, kdy se baví s dcerami na nějaké téma a pokud se stočí konverzace na téma sex, tak se snaží vštěpovat její hodnoty a postoje. Sdělovala, že díky tomu je sexuální výchova nenucená. Toto je dáno i tím, že jí a její dceru rozvod s manželem ještě více stmelil a prohloubil jejich vztahy na tolik, že jí dle jejího sdělení dcera svěřuje i ve starším věku (dceři je přes dvacet let) informace týkající se jejího milostného života.

Respondent č. 4 k tomu zmínil, jak už bylo uvedeno, že se jejich starší dcera na vše ptá a tím funguje sexuální výchova přirozeně, nemusí vytvářet žádný uměle vytvářený rozhovor na toto téma. Přímou říká: „*Dcera se ptá úplně na všechno, až se kolikrát divíme, jak jí to napadne, proto jí na její dotazy odpovídáme, tedy ani nemusíme zahajovat rozhovory na dané téma, sexuální výchova je u nás tak přirozená, že jí ani nijak nevnímáme a nezaměřujeme se na ní.*“ (Respondent č. 4).

Všichni respondenti od narození odpovídají dětem na všechny otázky, přirozeně projevují náklonost svým partnerům/partnerkám a jejich děti se o tom s nimi nebojí mluvit, ptát se.

Další kategorií je **informovanost**, která je ve smyslu toho, že se všichni respondenti shodli na tom, že chtějí, aby mělo jejich dítě dostatek informací. Jako důvod se všichni shodli na tom, že nechtějí, aby se jejich dítě dostalo do nějaké situace, kdy si nebude vědět rady, protože mu budou chybět informace ze sexuální výchovy. Někteří respondenti připustili, že mají tento názor proto, že jim samotným tyto informace chyběly.

V této souvislosti můžeme zmínit případ respondentky č. 2, které chyběly i informace týkající se menstruace, proto se dostala do pocitu studu a strachu, když poprvé dostala měsíčky. Podobně na tom byla i respondentka č. 3, také zde byla velká absence základních informací. Chyběla zde otevřenost a vysvětlování, všechno probíhalo jenom v základní rovině a většinu informací se dozvěděla mimo konverzaci s rodiči.

Nejmenší absencí informací v dětství uvedla respondentka č. 1 a respondent č. 4. Respondentka č. 1 zmínila, že byla se sexuální výchovou, kterou dostávala od rodičů spokojená, pokud by měla něco vytknout, tak to byla nedostatečná informovanost v některých oblastech. Konkrétně se jednalo o absenci informací z hlediska tématu sexuálních praktik a toho, co je v pořádku vzhledem k jejich vyznání a co již není.

Respondent č. 4 uvedl, že byl také sexuální výchovou ze strany jeho rodičů spokojený a že dostal dostatek informací. Zmínil, že s rodiči neprobíral jenom informace týkající se masturbace a pornografie, což vnímá pozitivně, protože by mu bylo trapné o těchto tématech s rodiči hovořit.

Dále byla informovanost zmiňována v kontextu toho, že respondenti **chtějí dětem předat informace týkající se rodinných hodnot a postojů**, protože tyto informace nedostanou ve škole ani nikde jinde. Nejvíce toto kvitovala respondentka č. 3, která se stavěla negativně k informovanosti ze strany školy a nelíbí se jí, aby informace tak intimního charakteru řešil nějaký pedagog, u kterého nemá jistotu, jaké informace bude dětem sdělovat.

Dle respondentky č. 3, pokud ve škole dochází sexuální výchově, tak by o tom měla být rodina informována. Škola by to zároveň měla s rodiči konzultovat a potvrdit si jejich souhlas, a to i v případě „nefunkční rodiny“. Jak respondentka č. 3 uvedla: „*Pořád se jedná o jejich rodiče, měli by být informováni a pedagog by se měl popřípadě snažit jim vysvětlit důležitost sexuální výchovy*“ (Respondentka č. 3, 2019).

Všichni se shodli na tom, že se bojí toho, že dítě bude dezinformované, tedy že nedostane správné informace a to ať už ze školy, internetu nebo vrstevníků. Jsou názoru, že je to ve výsledku už na dětech samotných, co si z toho vezmou, ale snaží se, aby měly dostatek informací, ze kterých mohou při vybírání čerpat.

Další kategorií tvořilo **partnerství/manželství**, které bylo patrné, ať už přímou nebo nepřímou formou. Všichni se shodli na tom, že se v rodině na sexuální výchově podílí oba rodiče, jak matka, tak i otec.

Respondentka č. 1 sdělila, že její dcera od malička poukazuje na to, že mají rodiče různé pohlaví a přimělo jí to k zvědavým otázkám a tématu sexuální výchova a tomu, že je „maminka“ a „tatínek“. Výhoda toho byla, že pak ona i její manžel vysvětlovali sexuální výchovu komplexně, jak z hlediska anatomie (rozdíly pohlavního ústrojí), tak i z hlediska vztahů a projevů lásky a náklonosti. Respondentka č. 1 v tomto kontextu hovořila několikrát zejména ve vztahu k její víře, kdy zmiňovala to, jak se její partner přizpůsobil její víře a že chce stejné hodnoty předat dceři tak, aby si našla partnera, se kterým bude mít partnerský život trvalý, tak jako to měla ona a který bude respektovat její víru a nebude na ní tlačit z hlediska předčasného sexu. Respondentka č. 1 to zmínila v kontextu toho, že jí partner pomáhá a měla opravdové štěstí, že ho potkala, protože je tak celý rodinný život jednodušší, dávají jí najevo náklonost, což ji těší a zároveň to má pozitivní vliv na výchovu dcery.

Respondentka č. 2 se k tomu vyjádřila v kontextu toho, že ona i její manžel tvoří dohromady silnou dvojici, která se při výchově doplňuje a tím je i výchova kvalitnější, protože k nim chovají děti větší respekt a důvěru. Pokud by zde partnerství/manželství nefungovalo, děti by si k nim více dovolovaly. Zmínila k tomu: „*Tím že v tomto fungujeme s manželem za jedno, děti to tolik nezkouší a mají k nám lepší vztah*“ (Respondentka č. 2).

Opačný efekt mělo partnerství nebo respektive manželství na respondentku č. 3, která si prošla rozvodem. Respondentka č. 3 zmínila, že rozvod měl vliv na její starší dceru z hlediska vhodného výběru partnera. Způsobilo to u ní větší obezřetnost a větší nedůvěru k druhému pohlaví a vztahům všeobecně, protože došlo v jejich očích k selhání „role otce“, který respondentku č. 3 podváděl a tím dal dceři příklad toho, jak by partnerství nebo manželství nemělo vypadat. Respondentka č. 3 přiznala, že dceru toto ovlivnilo v tom, že má „větší problém“ si najít stálého partnera, protože je opatrnější a mužům věří méně. Důležité je i zmínit to, že je partnerství a manželství důležité pro samotné rodiče. I v tomto případě sehrálo partnerství roli v sexuální výchově.

Respondent č. 4. toto zmiňoval nejvíce z hlediska fungování jejich rodiny, kdy se s partnerkou podílí na všem společně a snaží se dávat dětem dobrý příklad toho, jak se mají rodiče rádi a budou vést k stejnému partnerskému životu i své děti. Respondent č. 4 sdělil, že je to dáno tím, že se seznámil se svou přítelkyní velice brzy a jedná se o jeho jediný vážný vztah, ke kterému tak přistupoval. Sám byl k tomu od počátku veden i ze strany svých rodičů, nikdy nebyly v jejich rodině rozvody, zálety apod.

Partnerství není důležité jenom z hlediska toho, že to dítě vnímá a kopíruje toto chování v pozdějším životě, ale i z hlediska toho, že dítě vnímá rozdílnost pohlaví.

3.8 Vyhodnocení kvalitativního výzkumného šetření

Vyhodnocení kvalitativní části potvrdilo moje teorie a to, že žádný z respondentů se výrazně nelišil od ostatních respondentů, a to ani respondentka č. 1, která připouští silný vliv víry na výchovu jejich dětí. V základním bodě, a to zda by měla vůbec sexuální výchova probíhat v rodině, se shodli všichni dotázaní. Výraznější rozdíly nepřineslo zodpovězení i dalších otázek. Je nutno zmínit, že všechny tyto faktory v některých dílčích částech mají vliv na sexuální výchovu v rodině, ale jedná se zejména o to, že se zaměřují na určitou oblast, která se jich dotýká, a více na ní bazírují. **Žádný z respondentů se nestavěl k sexuální výchově negativním postojem nebo nevybočoval od ostatních.** Velmi důležité je to, že žádný z respondentů neměl výrazně odlišné postoje, které vznikaly v reakci na vnější faktory (prostředí, náboženství, rozvod nebo gender).

Každý z respondentů připustil to, že na sexuální výchovu mělo vliv to, jakým způsobem probíhala výchova u nich samotných, což bylo patrné v kategorii informovanosti, což nepovažují za specifický faktor.

Jak bylo již zmíněno, každý faktor ovlivňuje svým způsobem sexuální výchovu v rodině u každého jedince pouze v dílčí části, která se daného faktoru úzce dotýká, což můžeme považovat za jev, který se propisuje i do socializování dětí a vliv rodiny v dalších částech výchovy. Největší překvapením bylo zjištění toho, jakým způsobem přistupují k sexuální výchově u respondentky č. 1, kde bylo očekáváno větší vymezení se proti sexuální výchově a silnou cenzuru na téma sex v rodině. Naopak tato respondentka byla nejsdílnější a z rozhovoru s ní toto vůbec nevyznívalo. U respondentky č. 2 byl očekáván větší vliv vesnického prostředí (oblast v Podkrkonoší).

U respondentky č. 3 byl výrazným faktorem rozvod, který postihl ji a její starší dceru. Toto mělo vliv na sexuální výchovu z hlediska vhodného výběru partnera a více to upevnilo jejich vztah jako matky a dcery, ale v důležitých bodech se opět sexuální výchova nijak nelišila od ostatních. To můžu ilustrovat na tom, že probíhala i ze strany otce, se kterým se matka rozvedla, takže i v tomto případě zde fungovala role obou rodičů.

Respondent č. 4 zastupoval mužskou část a zajímalo mě, zda jsou jeho postoje a názory stejné. Nijak výrazně se jeho postoje nelišily, spíše se zde projevovalo to, že sám pocházel z rodiny, kde se sexuální výchova řešila velice otevřeně, což má pozitivní vliv i na sexuální výchovu jeho dětí.

Pro shrnutí můžeme říci, že jistý vliv tyto faktory mají, ale v důležitých bodech se shodují a ve všech případech se sexuální výchova opírala o to „jak by měla vypadat“. Ze strany žádného respondenta neplynul žádný výrazně negativní postoj k sexuální výchově v rodině. Kvalitativní část tedy přinesla to, v čem se může projevat vliv specifických faktorů na sexuální výchovu a to, že základní body výchovy zůstaly u respondentů stejné.

ZÁVĚR

V rámci této bakalářské práce bylo zpracováno téma sexuální výchovy rodině, kde byl kladen výzkumný problém: působení sexuální výchovy v rodině. K tomuto problému byly položeny dvě hlavní otázky: Jak by měla sexuální výchova v rodině probíhat?, a to Jakým způsobem v praxi reálně probíhá, a snažila se nalézt odpovědi na tyto otázky formou teoretické i empirické části.

Ze zjištěných informací je patrné, že sexuální výchova spadá do funkcí a kontextu rodiny a její zastoupení je důležité. Je to z důvodu toho, že sexuální výchova by měla zahrnovat i předávání hodnot a postojů týkající se vztahů a budování rodiny. Toto nemůže škola zcela nahradit, protože je zde riziko, že nebudou prezentovány přesné ideály dané rodiny. Z tohoto důvodu pojednávala tato bakalářská práce i pojmu rodina a o jejich funkcí.

V rodinách by se dle odborné společnosti a rodičů měla řešit jak témata týkající se anatomie (rozdíly pohlavního ústrojí, vznik života, pohlavní styk atd.), tak informace, které se týkají prevence (neplánovaného těhotenství, nákazy pohlavními chorobami.). Z hlediska odborné literatury bylo zmiňováno i téma pornografie, které již rodiče tak často nezmiňovali, což je jeden z rozdílů výkladu odborníků a rodičů.

Vyjma témat samotných by se mělo řešit i jejich vhodné časování, kdy dítěti informace sdělovat. Můžeme však říci, že nejlepší je, když je dítě přirozeně zvědavé a s dotazy přichází samo. Rodiče pak zodpovídají na dotazy a sexuální výchova se tak stane přirozenou součástí rodinného života. Všeobecně je uváděno, že by se mělo začít před nástupem na základní školu, kde je riziko, že se dozví informace dříve od svých vrstevníků. Zde docházelo ke shodě jak ze strany odborníků, tak i rodičů.

Tato práce se nezaměřovala jenom na to, jak by sexuální výchova v rodině měla vypadat, ale také na to, jak v praxi reálně vypadá. K tomu byl využit smíšený (kombinovaný výzkum), kde bylo zjišťováno působení sexuální výchovy přímo od samotných rodičů formou dotazníků a rozhovorů. Většina respondentů přiznala působení sexuální výchovy v rodině, a to že si myslí, že by sexuální výchova měla v rodině probíhat. Většina respondentů se shodla, že by sexuální výchova měla probíhat od narození dítěte. Vyjádřili i své názory, co se týče zapojování obou rodičů (matky a otce) do výchovy, zde se respondenti shodli na tom, že oba rodiče jsou ve výchově dítěte důležití, protože se navzájem doplňují, dítě se zároveň učí i tím, že pozoruje, jak se k sobě rodiče chovají, přebírá postoje a hodnoty rodiny a partnerského života. Pokud by se měli rozhodnout, který z rodičů přistupuje k sexuální výchově více, uvedli by matku z důvodu toho, že je s dětmi více, a to zejména v období mateřské dovolené, kdy začíná být dítě zvědavé. Důležitost obou rodičů ve výchově byla zřejmá i z teoretické části, kde bylo zmiňováno, že je důležité už jenom to, jak dítě vnímá chování obou rodičů k sobě navzájem.

Mezi zjištěnými rozdíly postojů rodičů můžeme zmínit zejména obsah sexuální výchovy, který se liší. Někteří rodiče sdělují všechny oblasti sexuální výchovy a jsou otevřenější,

někteří vynechávají témata jako je pornografie, sexuální praktiky a další. Jak už by zmíněno, nemělo by se opomíjet žádné téma a všechna by měla být ve správné době do výchovy zařazena. Co se týče samotných témat, je důležité také zmínit, že někteří rodiče díky vlastním zkušenostem a specifickým faktorům věnují více pozornosti určitým tématům oproti ostatním. Tento jev dán tím, že se rodiče snaží předcházet tomu, aby se dítě dostalo do stejné patové situace nebo protože si myslí, že je toto téma nejdůležitější z hlediska sexuální výchovy.

Z rozhovorů s rodiči (respondenty) nevyplývaly žádné výrazné rozdíly v sexuální výchově vzhledem k specifickým faktorům, které mohou ovlivňovat rodinu (náboženství, rozvod...). Byl zde zjevný vliv v některých dílčích částech, ale základní struktura sexuální výchovy byla zachována.

Negativním zjištěním bylo to, že na sexuální výchovu zaměřující se na rodinu je nedostatek literatury. Oproti některým jiným „výchovám“ nebo specifickým tématům patřících do rodinného prostředí chybí zpracování v literárních podobách. Může se jednat o jeden z důvodů, proč z výsledků šetření vyplynulo, že se rodiče v tomto tématu moc nevzdělávají a spíše spoléhají na osobní zkušenosti nebo pokračování ve výchově dle toho, jak u nich v rodině zvykem.

V této práci byl reflektován výzkumný problém, kterým je působení sexuální výchovy v rodině. Podařilo se potvrdit působení a důležitost sexuální výchovy v rodině. Vzhledem k přítomnosti sexuální výchovy v rodině nebylo nutné detailně rozebírat vrstevnické skupiny a školní prostředí, kde také sexuální výchova probíhá.

K úplnému závěru je nutné konstatovat, že by se měla odborná společnost i samotní rodiče nadále o toto téma více zajímat, protože toto téma je, i jak ukázaly získané informace, důležité a v případě zanedbání sexuální výchovy se mohou u dětí objevit vážné následky v jejich dalším osobním životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AUGUSTYN, Józef. *Sexualita v našem životě: průvodce při poznávání a formování vlastní sexuality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-85527-99-5.

AUGUSTYN, Józef. *Sexuální výchova v rodině a ve škole: [cíle, zásady, metody]*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. *Pomoc pro život*. ISBN 80-7192-331-1.

BROWN, Lorna. *Sex education in the eighties: the challenge of healthy sexual evolution*. New York: Plenum Press, c1981. ISBN 0-306-40762-0.

BURDOVÁ, Ilona. *Jak s dětmi mluvit o sexu, manželství a rodičovství*. Brno: Jirí Brauner ve spolupráci s Výborem na ochranu rodičovských práv, 2011. ISBN 978-80-86953-83-0.

BURKE, Ronald J. a Lisa M. CALVANO. *The sandwich generation: caring for oneself and others at home and at work*. Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2017. *New horizons in management*. ISBN 9781785364952.

MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 2009. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-2715-8.

FÜRST, Maria. *Psychologie: včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.

GOLDMAN, Linda. *Mluvme s dětmi o sexu*. Přeložila ZAVADILOVÁ, Alice. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0924-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674854.

CHADIMA, Martin. *Dějiny erotiky a sexuality v náboženství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-682-2.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-1369-4.

KÖHLER, Walter. *Intimně před manželstvím?*. Přeložil ŽÁK, Jan. Albrechtice: Křesťanský život, 1993. ISBN 80-7112-017-0.

KRULICHOVÁ, Eva, PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.

JANIŠ, Kamil, MARKOVÁ, Dagmar. Příspěvek k základům sexuální výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-621-1.

JANIŠ, Kamil. *K. J. Obrátil - Komenský sexuální osvěty*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2008. ISBN 978-80-7405-027-5.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

LAŠEK, Jan, LOUDOVÁ, Irena, VONDROUŠOVÁ, Jindra, KALIBOVÁ, Petra, KVĚTENSKÁ, Daniela. *Čtyři pohledy na rodinu*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 112 s. ISBN 978-80-7435-531-8.

MURÍN, Gustáv, WEISS, Petr. *Abeceda tělesné lásky*. V Praze: Triton, 2004. ISBN 80-7254-581-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-929-7.

PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině: radost být matkou a také otcem*. Oldřich Pšenička. Vyd. 2., dopl. Pardubice: Hnutí Rodina, 1995.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6.

SVATOŠ, Tomáš, ed. *Rodinná a sexuální výchova: dnešní reflexe a citlivá místa: sborník příspěvků z 6 celostátní konference K aktuálním otázkám rodinné výchovy : Hradec Králové 9. 4. 2003*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-078-7.

ŠTĚRBOVÁ, Dana, ed. *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie*. Ostrava: CAT Publishing ve spolupráci se Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2012. Odborná publikace. ISBN 978-80-904290-5-5.

ŠULOVÁ, Lenka, FAIT, Tomáš a WEISS, Petr. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011. ISBN 978-80-7345-238-4.

TAMÁŠOVÁ, Viola. *Teória a prax rodinnej edukácie : (z rodiny do života)*. 2. vyd. Ivanka pri Dunaji : Axima, 2007. 210 s. ISBN 978-80-969178-3-9.

TROJAN, Ondřej. *Jak mluvit s dětmi o sexu: rádce pro rodiče a učitele*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0833-2.

UZEL, Radim. *Sexuální výchova*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-69-5.

ZEP a BRULLER, Hélène. *Titeufova sexuální výchova*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2230-9.

ZIMBARDO, Philip G., COULOMBE Nikita D., *Odpojený muž: jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Přeložil Libuše ČÍŽKOVÁ, přeložila Kateřina KLABANOVÁ. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5797-1.

Internetové zdroje:

FIALKOVÁ, Kateřina. *Sexuální výchova v rodině* [online]. Olomouc [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://theses.cz/id/94ghbm/bakalsk_prce_fialkov_5.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci

RAŠKOVÁ, Miluše. Užití metod sexuální výchovy z pohledu historie a současnosti českého školství. *ARNICA* [online]. 2011, 1. ročník (2), 49-55 [cit. 2019-03-02]. ISSN 1804-8366. Dostupné z: https://www.arnica.zcu.cz/images/casopis/2011/rozdelenne_clanky/3ClanekARNICA22011.pdf

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SOPKOVÁ, Monika. *SEXUÁLNÍ VÝCHOVA - vybraná témata* [online]. Praha, 2009, 52-54 [cit. 2019-06-09]. Dostupné z: file:///C:/Users/CEN86809/Downloads/Sexualni_vychova_vybrana_temata.pdf

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1 - věkové složení respondentů (vlastní zdroj)

Tabulka č. 2 - složení respondentů z hlediska lokality (vlastní zdroj)

Tabulka č. 3 - sexuální výchova u respondentů (vlastní zdroj)

Tabulka č. 4 – ovlivnění sexuální výchovy dětí sexuální výchovou respondentů (vlastní zdroj)

Tabulka č. 5 - ovlivnění sexuální výchovy dětí (vlastní zdroj)

Tabulka č. 6 - poměr věku respondentů a začátku sexuální výchovy

Graf č. 1 - složení činitelů výchovy (vlastní zdroj)

Graf č. 2 - složení činitelů sexuální výchovy č. 2 (vlastní zdroj)

Graf č. 3 - vhodná doba pro začátek sexuální výchovy (vlastní zdroj)

Příloha A - Dotazník - Sexuální výchova v rodině

Dobrý den,

jmenuji se Martina Tomková, jsem studentkou třetího ročníku bakalářského studia, oboru Sociální pedagogiky se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních, na Univerzitě Hradec Králové, a tímto bych vás chtěla požádat o vyplnění mého dotazníku, který slouží jako podklad pro výzkum k mé bakalářské práci, kde se zabývám tématem „Sexuální výchovy v rodině“. Dotazník slouží pouze pro tyto účely a dále nebude nikde jinde zveřejňován. Na otázky odpovídejte pravdivě, pokud nebudete chtít na některou z otázek odpovídat, otázku vynechte a přejděte na další.

Dotazník je určen všem rodičům, opatrovníkům a dalším, kteří mají svěřeny děti do své péče a řeší u nich nyní otázky výchovy dítěte. Dotazník není věkově ohraničen, tzn. může ho vyplňovat kdokoliv. Dotazník vám zabere max. 10 min času, žádná odpověď není špatná, protože účelem dotazníku není hledání správného řešení, ale reflektování skutečnosti.

Moc vám děkuji za odpovědi a čas, který jste vyplnění tomuto dotazníku věnovali.

MT.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

2. Jaký je Váš věk?

- a) 25 – 30 let
- b) 31 – 35 let
- c) 36 – 39 let
- d) 40 – 45 let
- e) Jiné:

3. Kde bydlíte?

- a) Vesnice

- b) Malé město (do 15 999 obyvatel)
- c) Větší město (16 000 a více obyvatel)
- d) Krajské město
- e) Praha

4. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Středoškolské bez maturity (s výučním listem)
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

5. Kolik máte dětí?

- a) Jedno dítě
- b) Dvě děti
- c) Tři děti
- d) Jiné:

6. Kolik let je Vašemu dítěti / Vaším dětem?

7. Jste rozvedená / rozvedený?

- a) Ano
- b) Ne

8. Myslíte si, že by měla sexuální výchova probíhat v rodině?

- a) Ano
- b) Ne

9. Proč si myslíte, že by měla/neměla sexuální výchova probíhat v rodině?

10. Pokud u vás v rodině probíhá sexuální výchova, popište prosím, jakým způsobem probíhá? Pro vysvětlení můžete uvést nějaký příklad z praxe.

11. Má vliv nějaké náboženské vyznání ve Vaší rodině na sexuální výchovu Vašich dětí?

- a) Ano
- b) Ne

12. Pokud byla Vaše odpověď na předchozí otázku "ano", uveďte prosím, jakým způsobem ovlivňuje náboženské vyznání ve Vaší rodině sexuální výchovu Vašich dětí.

13. Pokud má vaše vyznání vliv na sexuální výchovu u vašich dětí, uveďte prosím příklad, v čem se to projevuje?

14. Probíhala u Vás samotných sexuální výchova, když jste byl/a dítě?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

15. Ovlivnila přítomnost/nepřítomnost sexuální výchovy u vás samotných to, jakým způsobem v tomto směru vychováváte vaše děti?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

16. Jakým způsobem ovlivnila přítomnost/nepřítomnost sexuální výchovy to, jakým způsobem nyní přistupujete k sexuální výchově u vašich dětí?

17. Četl/a jste nějakou publikaci o sexuální výchově v rodině?

- a) Ano
- b) Ne

18. Pokud byla odpověď na předchozí otázku "ano" o jakou, popřípadě jaké publikace se jednalo a jaké poznatky jste zkoušeli praxi, popřípadě máte v plánu zkoušet?

19. Účastnil/a jste se nějakého workshopu nebo vzdělávacího programu na toto téma?

- a) Ano
- b) Ne

20. Pokud byla odpověď na předchozí otázku "ano" o jaký kurz nebo workshop se jednalo a jaké poznatky jste si popřípadě z kurzu/workshopu odnesli?

21. Kdo všechno se u vás v rodině podílí na sexuální výchově vašich dětí?

- a) Matka
- b) Otec
- c) Prarodiče
- d) Sourozenci
- e) Jiné:

22. Kdo nejčastěji dětem odpovídá na otázky sexuální výchovy nebo nejčastěji iniciuje rozhovor na toto téma s Vašimi dětmi

- a) Matka
- b) Otec
- c) Prarodiče
- d) Starší sourozenci
- e) Jiné:

23. Proč s vašimi dětmi řeší v rodině nejčastěji otázky sexuální výchovy právě daná osoba?

24. Vyberte témata ze sexuální výchovy, které jste s vašimi dětmi již řešili, řešíte nebo máte v plánu řešit. Pokud se bude sexuální výchova v rodině mezi dětmi lišit (např. protože máte děvče a chlapce), uveďte témata, která budou všechny společná.

- a) Jak přicházejí děti na svět
- b) Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků
- c) Prevence sexuálně přenosných chorob

- d) Sexuální praktiky
- e) Menstruace
- f) Jak sex probíhá
- g) Kdy je ta pravá doba na první styk
- h) Pornografii a stránky se sexuálním obsahem
- i) Prevenci před početím potomka (antikoncepce)
- j) Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)
- k) Jiné:

25. Jaká další témata jste s vašimi dětmi z oblasti sexuální výchovy řešili, řešíte nebo máte v plánu řešit?

26. Pokud máte více dětí, budou se nějak lišit probíraná témata mezi jednotlivými dětmi? Pokud ano, tak proč?

27. Myslíte si, že by měla sexuální výchova probíhat u dívek a chlapců rozdílně?

- a) Ano
- b) Ne

28. Pokud byla odpověď na předchozí otázku ano, uveďte prosím, proč by měla sexuální výchova probíhat rozdílně?

29. Jak často se řeší u vás v rodině otázky sexuální výchovy?

- a) Řešili pouze jednou a již se k tomuto tématu NEBUDEME vracet.
- b) Řešili jsme pouze jednou, ale BUDEME se k tomuto tématu ještě vracet.
- c) Nikdy jsme sexuální výchovu neřešili a ani řešit nebudeme.
- d) Nikdy jsme sexuální výchovu neřešili, protože je dítě na toto téma ještě nezralé, budeme s ním toto téma řešit v budoucnu.
- e) Řešili jsme toto téma pravidelně, ale již se k tématu nebudeme vracet, protože je dítě už dospělé.
- f) Řešíme pravidelně.
- g) Řešíme, ale jenom na základě nějaké situace, která si to vyžaduje. Např. dítě nám oznámilo, že s někým začalo chodit.

30. Iniciuje vaše dítě/vaše děti debatu na toto téma?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

31. Kdy je podle Vás nejlepší poprvé začít hovořit s dítětem o sexu?

- a) 0 – 5 letech
- b) 6 – 7 letech (před nástupem na Základní školu)
- c) 8 – 11 letech
- d) 12 – 15 letech
- e) 16 – více letech

32. Proč je podle Vás tato věková hranice ta pravá proto, aby se s dítětem začalo hovořit o sexu?

33. Pokud se již u dítěte objevily projevy rizikového chování (např. adolescent sdílí na sociálních sítích pornografické fotografie), kdo by měl nastalou situaci řešit?

Můžete vybírat více odpovědí.

- a) Rodiče
- b) Dětský psycholog
- c) Škola
- d) Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chování u dětí
- e) Jiné:

34. Kde jinde by podle Vás měla sexuální výchova probíhat? Můžete vybírat více odpovědí.

- a) ve škole
- b) u lékaře (např. gynekologa)
- c) mezi vrstevníky
- d) ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)
- e) Jiné:

35. Měl by podle Vás daný pracovník nebo zařízení konzultovat postup sexuální výchovy s rodiči?

- a) Ano
- b) Ne

36. Proč si myslíte, že by právě zde měla také sexuální výchova probíhat?

37. Proč si myslíte, že by dané zařízení nebo pracovník měli postup konzultovat s rodiči?

38. Prostor pro případné připomínky, situace, o které byste se rádi podělili:

Příloha B – tabulka složení věku dětí respondentů

Kolik let je Vaším dítětem?	Počet	Procenta
0	4	0,00%
1	15	1,44%
2	9	1,73%
3	16	4,62%
4	10	3,85%
5	14	6,74%
6	8	4,62%
7	8	5,39%
8	7	5,39%
9	7	6,06%
10	6	5,77%
11	4	4,23%
12	3	3,46%
13	6	7,51%
14	1	1,35%
15	3	4,33%
16	4	6,16%
18	1	1,73%
20	2	3,85%
21	2	4,04%
22	1	2,12%
23	1	2,21%
24	1	2,31%
25	2	4,81%

31	1	2,98%
34	1	3,27%
Nezodpovězeno	1	0,00%
Celkový součet	138	100,00%

Příloha C – tabulka činitelů sexuální výchovy

Kdo všechno se u vás v rodině podílí na sexuální výchově vašich dětí?	Počet	Procenta
Matka	15	18,99%
Matka, Kamarádi dětí	1	1,27%
Matka, Otec	48	60,76%
Matka, Otec, Prarodiče	3	3,80%
Matka, Otec, Prarodiče, Sourozenci	3	3,80%
Matka, Otec, Sourozenci	5	6,33%
Matka, Otec, škola	1	1,27%
Zatím nikdo	3	3,80%
Celkový součet	79	100,00%

Příloha D – témata sexuální výchovy

Vyberte témata ze sexuální výchovy, které jste s vašimi dětmi již řešili, řešíte nebo máte v plánu řešit. Pokud se bude sexuální výchova v rodině mezi dětmi lišit (např. protože máte děvče a chlapce), uveďte témata, která budou všechna společná.	Počet	Procenta
Jak přicházejí děti na svět	2	2,53%

Jak přicházejí děti na svět, Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků	16	20,25%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace	3	3,80%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Jak sex probíhá	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Jak sex probíhá, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Jak sex probíhá, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Jak sex probíhá, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Vše označené jsme již nějak řešily. Ostatní (snad krom sex. praktik), si myslím teprve přijde. Děti jsou zatím malé.	1	1,27%

Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Menstruace, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%

Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	5	6,33%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	4	5,06%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Jak sex probíhá, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Jak sex probíhá, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Jak sex probíhá, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%

Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	2	2,53%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Prevenci před početím potomka (antikoncepce)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Sexuální praktiky, Jak sex probíhá	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Sexuální praktiky, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%

Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Sexuální praktiky, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	5	6,33%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Sexuální praktiky, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Pornografii a stránky se sexuálním obsahem, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.), vztahové záležitosti - např. sex neznamena vždy lásku a láska není vždy nutným důvodem pro sex, dále určité právní otázky - problematika sexu okolo 15. roku věku například, dále otázka souhlasu se souloží a případné prevence či obrany proti znásilnění	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Sexuální praktiky, Menstruace, Jak sex probíhá, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Jak přicházejí děti na svět, Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Nezodpovězeno	1	1,27%
Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace, Kdy je ta pravá doba na první styk, Prevenci před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%

Prevenici před početím potomka (antikoncepce), Nebezpečí v podobě seznamování se přes internet (zasílání sexuálně laděných fotografií apod.)	1	1,27%
Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků	2	2,53%
Rozdíly pohlavního ústrojí u holek a kluků, Prevence sexuálně přenosných chorob, Menstruace	1	1,27%
Zatím neprobíráme žádná témata	4	5,06%
Celkový součet	79	100,00%

Příloha E – sexuální výchova mimo rodinu

Kde jinde by podle Vás měla sexuální výchova probíhat? Můžete vybírat více odpovědí.	Počet	Procenta
etická výchova	1	1,27%
mezi vrstevníky	1	1,27%
myslím, že super jsou tzv. peer programy; ale neuškodilo by, kdyby se tomu více věnovali naši lékaři - aspoň v některých směrech. Co se týče školy - proč ne - ale asi by to měl být někdo jiný než třídní učitel, ale při hodinách výchovy ke zdraví či v občance to je na místě	1	1,27%
Nezodpovězeno	1	1,27%
u lékaře (např. gynekologa), mezi	1	1,27%

vrstevníky, školní programy jsou obvykle úplně o ničem, ale ani zde by téma nemělo být vynecháno.		
u lékaře (např. gynekologa), ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)	2	2,53%
v mešitě	1	1,27%
ve škole	16	20,25%
ve škole, mezi vrstevníky	1	1,27%
ve škole, mezi vrstevníky, ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)	2	2,53%
ve škole, přímo v hodinách sex. výchovy se spolužáky	1	1,27%
ve škole, u lékaře (např. gynekologa)	7	8,86%
ve škole, u lékaře (např. gynekologa), mezi vrstevníky	1	1,27%
ve škole, u lékaře (např. gynekologa), mezi vrstevníky, ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého	10	12,66%

preventivního programu ve škole)		
ve škole, u lékaře (např. gynekologa), ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)	10	12,66%
ve škole, ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)	19	24,05%
ze strany soc. pedagoga (např. v rámci nějakého preventivního programu ve škole)	4	5,06%
Celkový součet	79	100,00%

Příloha F – řešení projevů sexuální výchovy mimo rodinu

Pokud se již u dítěte objevily projevy rizikového chování (např. adolescent sdílí na sociálních sítích pornografické fotografie), kdo by měl nastalou situaci řešit? Můžete vybírat více odpovědí.	Počet	Procenta
Imám	1	1,33%
Nezařaditelné	1	1,33%
Nezodpovězeno	5	6,67%
Rodiče	33	44,00%
Rodiče, Dětský psycholog	12	16,00%
Rodiče, Dětský psycholog, Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chováním u dětí	5	6,67%

Rodiče, Dětský psycholog, Škola, Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chování u dětí	5	6,67%
Rodiče, Dětský psycholog, Škola, Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chování u dětí, V případě výše zmíněného případu - adolescent sdílí na sociálních sítích pornografické fotografie - již také policie.	1	1,33%
Rodiče, Důležitá je prevence, dohled nad volným časem u internetu a včasné poučení.	1	1,33%
Rodiče, pokud to nezvládnou rodiče, mohou si přibrat odborníka, ale primárně rodiče.	1	1,33%
Rodiče, Primárně rodič a až po opakování další odborník (podle mě psycholog)	1	1,33%
Rodiče, Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chování u dětí	7	9,33%
Rodiče, Škola	1	1,33%
Rodiče, Škola, Sociální pedagog nebo jiný sociální pracovník zabývající se rizikovým chování u dětí	1	1,33%
Celkový součet	75	100,00%

Příloha G - Rozhovor

ROZHOVOR

Já: „Probíhá u vás v rodině sexuální výchova? Popřípadě, jakým způsobem probíhá u vás v rodině sexuální výchova?“

Respondentka: „Já i můj manžel se snažíme dceru vést k sexuální výchově od počátku, jakmile začala být zvědavá, hnedka jsme se ji snažili všechno vysvětlit. Např. chodíme před ní nazí a všechno jí vysvětlujeme. Používáme různé knížky, které si spolu čteme, a to nám k tomu pomáhá. Dle mého názoru by měla sexuální výchova probíhat primárně v rodině.“

Já: „Proč, si to myslíš?“

Respondentka: „Je to přirozená součást života, rodina je hlavní místo v rodině z hlediska bezpečí a informací, tedy ve funkční rodině“

Já: „Jakým způsobem probíhala sexuální výchova u tebe?“

Respondentka: „Přirozeně, stejně jako k tomu přistupuji u své dcery, s partnerem, s maminkou jsem si o sexu četla knížku, a pak jsme se o tom bavili. Stejnou knihu si teď čteme společně s dcerou...“

Já: „O jakou knihu se jedná“

Respondentka: „Petr, Ida a miminko, kniha je hezky zpracovaná a mě se líbila, proto jí používáme.“

Já: „Takže u dcery volíš stejný přístup k sexuální výchově, jako u tebe volili rodiče?“

Respondentka: „To bych úplně neřekla, jsou oblasti, kde úplně nesouhlasím se způsobem, který moje rodiče zvolili.“

Já: „Co máš teď na mysli?“

Respondentka: „No, u mě rodiče používali stejné principy víry, ale v některých oblastech týkající se sexu nebyli moc konkrétní a nebavili jsme se spolu o hranicích z hlediska sexuálních praktik, které se připouští před svatbou apod., což bych chtěla změnit“ - Dále mimo záznam

Já: „Můžeš tedy říci, že má vaše vyznání vliv na výchovu tvé dcery? Popřípadě jaký?“

Respondentka: „Ano, má. Ráda bych své dceři předala principy, zejména že by sexuální výchova měla probíhat až po svatbě a být konkrétní v tom, co je tím myšleno apod.“

Já: „Jaké jsou principy, které chceš předat své dceři“

Respondentka: „Že by měla mít jednoho sexuálního partnera za život, tak jako jsem to měla já, je důležité si počkat na někoho pravého.“

Já: „Kdy si myslíš, že je vhodná doba začínat se sexuální výchovou, popřípadě, kdy jsi s ní začala ty?“

Respondentka: „My se o tom s dcerou bavíme od narození, takže si myslím, že by to tak mělo i být.“

Já: „Jaké jsou témata, které budeš s dcerou probírat nebo které již s dcerou řešíš z oblasti sexu.?“

Respondentka: „Asi všechny, od vzniku života, až po to, co je pornografie, je podle mě důležité o tom mluvit, aby věděla, co je dobře a co je špatně, samozřejmě je důležité témata přizpůsobit věku dítěte.”

Já: „V čem bys řekla, že se výchova ve Vaší rodině liší oproti ateistickým rodinám?”

Respondentka: „Že by měl mít každý jednoho sexuálního partnera za život, což v dnešní době není úplně běžné a důležitost lásky a důvěry v rodině...”

Já: „Jaký, máš názor na sexuální výchovu ve škole, vzhledem ke tvé víře, nevadilo by ti, kdyby o sexu hovořil učitel s tvou dcerou?”

Respondentka: „Ne, pokud by učitel neprojektoval čistě svoje názory, ale opíral se celou dobu o podložená fakta, např. psychologicky podložené informace (standardy), tak by mi to nevadilo”

Já: „Chtěla bys, aby učitel s tebou sexuální výchovu konzultoval?”

Respondentka: „Ne, dle mého názoru to není nutné...pokud to bude odborník, tak mu budu důvěřovat”

Já: „Kdo u vás rodině provádí sexuální výchovu”

Respondentka: „Oba o tom mluvíme, přirozeně, je to normální, patří to k našemu běžnému životu.“

Já: „Bylo trapné pro tebe o tom mluvit?”

Respondentka: „Asi ne, možná někdy...”